

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

31e JAARGANG

WOENSDAG 24 APRIL 1946

No. 1511

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*J. F. ten Doesschate; N. J. Polak;
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
H. W. Lambers (Redacteur-Secretaris).*

Adjunct-Secretaris: J. H. Lubbers.

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

*Administratie: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408.*

INHOUD: Blz.

De Belgische begrotingen voor 1946 door <i>Prof. Dr. J. E. Mertens</i>	259
Taak en plaats van het Centraal Planbureau door <i>Mr. H. A. Foyer</i>	261
Het herstel en de ontwikkelingsmogelijkheden van onze industrie door <i>Mr. J. A. Freseman Gratama</i> ..	263
Weeldebelasting door <i>J. W. Betinck</i>	265
A n t e e k e n i n g e n .	
Rijksbegroting en nationaal budget voor het dienstjaar 1946	266
De nieuwe Engelsche begroting	268
B o e k b e s p r e k i n g .	
Dr. F. J. H. M. van der Ven, Arbeidsrechtelijke en sociaalpolitieke opstellen, bespr. door <i>W. v. d. Mast</i>	270
Geld- en kapitaalmarkt	270
S t a t i s t i e k e n .	
Bankstaat	271

DEZER DAGEN

was het naar buiten stil. De economen in Nederland worstelen, voorloopig zwijgend, door de stapels gegevens, neergelegd in miljoenennota en begroting. Hetzelfde geschiedde in Groot-Brittannië, waar de Regeering bovendien gul is met zgn. witboeken. Reeds is men daar overgegaan tot verlenging van de parlementaire werken; één der parlementsleden heeft de vraag geuit, of de Regeering niet meer tijd kon gunnen om de reeks witboeken en rapporten, die sinds het begin van het zittingsjaar waren verschenen, te lezen of althans door te nemen. Zoo leidt een overdaad aan materiaal ongewild ook al tot klachten. Zooveel hoofden, zooveel zinnen.

Dat denkt de Engelsche Regeering, en dan goedkeurend, ook met betrekking tot een gedecentraliseerd bestuur van Duitschland. De Lord-Kanselier verklaarde in het Hoogerhuis, dat starre centralisatie van het Duitsche bestuur hem gevaarlijk leek; hij gevoelde niet voor een mogelijke nieuwe leuze, zooals hij zeide: „Ein Volk, Ein Kommissar”. Ook de Vereenigde Staten hebben hun standpunt over Duitschland bevestigd; men houdt zich aan de verklaring van

Potsdam. Intusschen heeft ook Frankrijk er het zwijgen niet toe gedaan. Naar de laatste verklaringen is men teruggekeerd tot de scherpe resolutie: Rijnland en Roergebied onder geïsoleerd beheer. De bijeenkomst van ministers, die deze week te Parijs begint, zal de reddingsmiddelen voor deze situatie moeten vinden, ten behoeve der wereld. En de procedure-commissie van de UNO werkt zoo hard zij kan. Intusschen is een drenkeling er ongelukkig aan toe, als hij moet wachten tot de reddingsploeg klaar is met den cursus „volmaakt redden”.

Er moet zeker nog veel gebeuren, eer Griekenland is gered; politiek en economisch. „Zing mij den wrokkenden achterdocht”, begint de Ilias, het grootste dichtwerk der Grieksche geschiedenis; het karakter der Grieksche leiders gelijkt dat hunner bezonzen voorvaderen. Tot een formeel beter resultaat is men in Frankrijk gekomen, waar de concept-grondwet na veel verwarring is aangenomen. Thans heeft men de handen vrij voor de komende verkiezingen.

Verkiezingen zijn ook in Japan gehouden, intern met de handen vrij. De resulterende zetelverdeling, welke wij toevalligerwijs slechts in een Fransch blad vonden, zegt ons niet veel. Duidelijk is echter de groote overwinning der behoudende partijen. De communisten behaalden slechts 5 op de 465 zetels. Zij schrijven dit toe aan een misverstand over de keizerskwestie. Zooals bekend, kwam 40 pCt. der stemmen van vrouwen.

Bemoedigender dan de politiek lijken wederopbouwproblemen. In Nederland is er een duw omhoog; de minister van Openbare Werken en Wederopbouw heeft een uiteenzetting gegeven omtrent een nieuw idee bij de financiering. En over den reëelen sector wordt bericht, dat na Paschen een deel van de werken, uitgevoerd door den „D.U.W.”, zal worden stopgezet. Het is te hopen, dat hierdoor een aantal landarbeiders weer tot hun eigenlijk werk zal terugkeeren. Drooggezette koeien, mede door gebrek aan arbeidskrachten, en melkrantsoeneering rijmt zoo slecht. Niet alleen arbeid is noodig. Dat heeft Groot-Brittannië ondervonden, waar de bladen thans spreken van een „famine of bricks”.

Nijpender echter is de honger, die niet met steenen is te stillen, de vraag naar brood. Iedereen ziet thans naar Amerika, het werelddeel van beloften. Groot-Brittannië heeft aan de Vereenigde Staten voorgesteld, dat beide landen de broodrantsoeneering weder zouden invoeren. LaGuardia, de nieuwe administrateur van de UNRRA, heeft eenzelfde potje te vuur gezet. „Zacht wat”, is de Amerikaansche ministeriële antwoord, „rantsoeneeren leidt slechts tot hamsteren”. De oplossing wordt thans gezocht in een beperking der aflevering door de meelfabrieken aan de bakkers met 25 pCt.

Tevens wordt een grootsche campagne gevoerd voor het volkstuintbeweging, de zgn. „victory-gardens”, teneinde het ten behoeve van Europa te verminderen menu met versche groenten aan te vullen. Intusschen weet Nederland met zijn groenten geen raad. „Stil, wees stil”, zei Boutens.

LR

Werp af dien last!

Buigen is onnederlandsch! Wel Nederlandsch is: frank en vrij te zijn... Vrij in de uitoefening van bedrijf en arbeid... Vrij in denken en doen... Vrij om zèlf te bepalen, hoe wij ons leven zullen inrichten! Op 17 Mei zal Nederland toonen, hoezèer het aan deze eeuwenoude vrijheden is verknocht!

Vrij Nederland stemt op
DE PARTIJ VAN DE VRIJHEID

DE BANK

VERSTREKT ADVIES
EN VERLEENT BE-
MIDDELING BIJ HET
SLUITEN VAN VER-
ZEKERINGEN OP
ELK GEBIED

**ROTTERDAMSCH
BANKVEREENIGING**
193 VESTINGEN
IN NEDERLAND

Naaml. Venn.

Hollandsche Belegging- en Beheer-Mij.

Anno 1930
Heerengracht 320 - A'dam

Beoordeeling en Beheer
van vermogens, pensioen-
en spaarfondsen, belegde
reserves, effectenportefeuil-
les ten behoeve van onder-
nemingen, stichtingen, ver-
eenigingen, particulieren.

Commissarissen:
Prof. Ir. I. P. de Vooy;
Drs. J. H. Gispén;
Mr. J. E. Scholtens.

Directie:
Gerlof Verwey;
Dr. F. Ph. Groeneveld;
A. C. Leeuwenburgh.

R. MEES & ZONEN

Ao 1720

Rotterdam, 's-Gravenhage, Delft, Schiedam
Vlaardingen, Amsterdam (alleen assurantiën)

BEHANDELING VAN ALLE BANKZAKEN
BEZORGING VAN ALLE ASSURANTIËN

BEDRIJFSFOTOGRAFIE

Reportages en Technische foto's van Uw bedrijf worden door ons vervaardigd

FOTO TECHNISCHE DIENST "ANEFO"

ANEFO

★ Achtergracht 17-19, Amsterdam
tel. 32905. (3 lijnen) tel.-adres: Anefo

gispén

meubelen en gisolampen

culemborg
amsterdam
rotterdam

Vacatures

Centraal Bureau voor de Statistiek

De Directeur van het C.B.S. roept
sollicitanten op voor een
Leidinggevende Functie
op het gebied van Documentatie
en Archiefwezen

Vereischten: einddiploma H.B.S., 5-i.
c. of gymnasium; bekend met 'en
ervaring op het gebied van de mo-
derne documentatie-systemen en net
moderne archiefbeheer.

Salarisgrenzen: v. gehuwden f 4038—
f 5166; v. ongehuwden f 3804—f 4554.
Sollicitatiebrieven binnen 7 dagen na
het verschijnen van dezen oproep te
richten tot den Directeur van het
C.B.S. te 's-Gravenhage.

De kantoren van de
**NEDERLANDSCHE
HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.**
te

Singapore	} Straits Settlements	Rangoon	Birma
Penang		Shanghai	China
Calcutta	} Britsch-Indië	Hongkong	Arabië
Bombay		Djeddah	

verleenen gaarne hun bemiddeling voor het
**FINANCIEREN VAN IM- EN EXPORT
OPENEN VAN CREDIETEN.
AANKNOOPEN VAN HANDELSRELATIES**
Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32
— DEVIEZENBANK —

DE BELGISCHE BEGROOTINGEN VOOR 1946.

De grootte van het tekort voor 1945¹⁾ wordt gerechtvaardigd door het voortduren van den oorlog en door de tijdelijke moeilijkheden, waaraan men op het punt van ravitaillering en dringende herstellingswerken het hoofd moest bieden.

De begrootingen voor 1946 echter vormen de eerste vredesbegrooting. Ongetwijfeld staat men hier nog voor overgangsbegrootingen. Geen enkel land, dat in den oorlog werd meegesleept, heeft de verwachting kunnen koesteren, dat zijn budgetair evenwicht van vandaag tot morgen zou zijn hersteld. Doch, in een land, dat zijn munt ongeschonden wil houden, en vooral in een land als België, dat zich zelf sinds September 1944 de zware lasten van een geldzuivering heeft opgelegd, is het absoluut noodzakelijk,

dat zich zoo spoedig mogelijk de wil manifesteert om tot een progressief evenwicht van de begrootingen te komen.

Een vluchtige ontleding van de begrotingsontwerpen voor 1946²⁾ zal een licht werpen op de mate, waarin zulk een politiek momenteel in België wordt gevolgd.

De rijksmiddelenbegrooting voor 1946 voorziet fr. 27,4 milliard voor gewone en buitengewone uitgaven en fr. 840 miljoen voor ontvangsten, welke uit den oorlog voortvloeien, dus in totaal fr. 28,2 milliard voor beide posten. Bij dit bedrag moet dan nog fr. 18,3 milliard voor buitengewone ontvangsten worden gevoegd. De gezamenlijke ontvangsten beloopten dus fr. 46,5 milliard.

Daartegenover bedragen de gezamenlijke uitgaven

¹⁾ Zie ons vorige artikel over: „De Belgische begrootingen voor 1945” in „E.-S. B.” van 17 April 1946.

²⁾ Zie tabellen I en II.

TABEL I.

De Belgische begrootingen.

BEGROOTINGEN	In miljoenen franken			Indexcijfers		
	1938 Definitieve rekeningen	1945 Begrootingen	1946 Begrootingen	1938 = 100		1945 = 100
				1945	1946	1946
I. UITGAVEN:						
Gewone en exceptionele Voortvloeiend uit den oorlog	11.593	27.419 21.483	25.762 10.375	229	216	94 48
Totaal	11.593	48.902	36.137	409	302	74
Buitengewone	2.528	593	21.561 b)	23	853	—
Algemeen totaal	14.121	49.495	57.698	342	398	117
II. INKOMSTEN:						
Gewone en exceptionele Voortvloeiend uit den oorlog	11.108	15.802 474	27.367 840	142	246	173 177
Totaal	11.108	16.276	28.207	147	254	173
Buitengewone a)	35	13	18.314 b)	37	—	—
Algemeen totaal a)	11.143	16.289	46.521	146	417	286

a) Niet inbegrepen de opbrengsten van leeningen. In 1938, een bedrag van fr. 1.757 miljoen.

b) Hoofdzakelijk verrichtingen in verband met de „muntsaneeringsleening”.

TABEL II.

Gewone en exceptionele uitgaven en inkomsten.

BEGROOTINGEN	In miljoenen franken			Indexcijfers		
	1938 Definitieve rekeningen	1945 Begrootingen	1946 Begrootingen	1938 = 100		1945 = 100
				1945	1946	1946
I. UITGAVEN:						
Staatsschuld	2.584	5.736	6.423	222	249	112
Pensioenen	2.692	4.003	4.070	149	151	102
Bestuursbegrootingen:						
Dotatiën	49	81	94	165	192	116
Justitie	317	1.025	830	323	262	81
Buitenl. Zaken en Buitenl. Handel	96	310	282	323	294	91
Binnenlandsche Zaken	68	163	199	240	293	122
Volksgezondheid	62	235	269	379	434	114
Passieve luchtbescherming	—	161	4	—	—	—
Openbaar onderwijs	1.249	2.375	2.562	190	205	108
Landbouw	70	137	145	203	214	106
Ravitaillering	70	5	5	—	—	100
Openbare Werken	267	712	856	267	321	120
Economische Zaken	38	214	238	563	626	111
Arbeid en Sociale Voorzorg	1.086	1.991	1.198	183	110	60
Koloniën	11	20	21	182	191	105
Landsverdediging	1.100	5.488	4.000	499	320	65
Rijkswacht	150	665	—	443	—	—
Financiën	405	881	1.052	218	260	119
Voorlichting	—	21	—	—	—	—
Oorlogsschade	—	—	8	—	—	—
Oorlogsgetroffenen	—	27	30	—	—	111
Verkeerswezen	203	—	—	—	—	—
Posterijen, Telegrafie, Telefonie	400	1.227	1.354	203	225	110
Totaal der bestuursbegrootingen	5.572	15.638	13.146	282	236	84
Kwade posten en terugbetalingen	1.105	1.942	2.123	176	192	109
Algemeen totaal der uitgaven	11.953	27.319	25.762	229	216	94
II. INKOMSTEN:						
Rijksmiddelen	11.108	15.802	27.367	142	246	173

fr. 57,7 milliard, waarvan fr. 25,8 milliard voor gewone en exceptioneele uitgaven, fr. 10,4 milliard voor uitgaven voortvloeiende uit den oorlog, (dus fr. 36,1 milliard voor beide genoemde posten) en fr. 21,6 milliard voor buitengewone uitgaven.

Deze cijfers worden echter eenigszins in een onjuist licht geplaatst, doordat in de buitengewone ontvangsten en uitgaven operaties begrepen zijn, welke betrekking hebben op de geldzuivering en op de omzetting van de definitief geblokkeerde koopkracht in effecten van de „muntsaneeringsleening”.

Als eerste maatregel met het oog op de geldzuivering werd, in October 1944, de koopkracht (bankbiljetten, deposito- en spaarrekeningen) geblokkeerd³⁾. Een deel van de koopkracht werd onmiddellijk vrijgegeven, terwijl het saldo in twee gedeelten werd gesplitst: 40 pCt. werden tijdelijk onbeschikbaar verklaard en zijn geleidelijkaan gedeblokkeerd, terwijl de resterende 60 pCt. definitief geblokkeerd bleven en omgezet werden in effecten van de „muntsaneeringsleening”.

Op de muntsaneeringsleening wordt, van 1 Januari 1946 af, een interest van 3,5 pCt. betaald. De effecten van deze leening dienen, bij voorrang, voor de betaling van de speciale belastingen (belasting op de winsten, voortvloeiende uit leveringen en prestaties aan den vijand, extra-belasting op de in oorlogstijd behaalde exceptioneele inkomsten, winsten en baten, alsmede belasting op het kapitaal), welke in stemming zijn geweest in October 1945 en die, volgens een officieele raming, ca. fr. 50 milliard moeten opbrengen. Op deze belastingen is een interest van vijf van 5 pCt. voorzien, van 1 Januari 1945 af voor de twee eersten en van de taxatie af voor de laatste.

Uit hoofde van deze verschillende schikkingen, heeft men bij de buitengewone ontvangsten vóór 1946 een bedrag van fr. 18.314 miljoen voorzien, waaronder ontvangsten van fr. 18.301 miljoen voor speciale belastingen, in den vorm van effecten van de muntsaneeringsleening of van baar geld en aan interesten van verwijl op deze belastingen in 1946. Onder het hoofd „buitengewone uitgaven”, treffen wij den post rijksschuld aan voor een bedrag van fr. 19,8 milliard, dat de gedeeltelijke amortisatie vormt van de effecten der muntsaneeringsleening en den interestlast op deze leening in 1946. Buiten de ontvangsten wegens interesten van verwijl en de betaling van de interesten op de leening, compenseeren beide bovengenoemde operaties elkaar. Het geamortiseerd bedrag van de muntsaneeringsleening is juist gelijk met de geïnde bedragen van de speciale belastingen. Dit komt eigenlijk neer op een absorbeeren, door de speciale belastingen, van de muntsaneeringsleening, welke de 60 pCt. geblokkeerde koopkracht vertegenwoordigt.

Indien men den werkelijken toestand van de begrotingen voor 1946 wil peilen, moet men dus afzien van die operaties, welke voortkomen uit de geldzuivering en alleen rekening houden met het verschil tusschen de fr. 21,6 milliard voor buitengewone uitgaven en de fr. 18,3 milliard voor buitengewone ontvangsten, dus met een tekort van fr. 3,3 milliard.

Men stelt dan vast, dat de begrooting sluit met een batig saldo van fr. 1,6 milliard, indien men zich beperkt tot de gewone en exceptioneele ontvangsten en uitgaven, ofwel met een deficit van fr. 7,9 milliard, wanneer men er de ontvangsten en uitgaven bijvoegt, welke voortvloeien uit den oorlog, en met een deficit van fr. 11,2 milliard, indien men eveneens rekening houdt met de buitengewone begrootingen.

De budgetaire ramingen omvatten niet bepaalde toelagen voor staatsbedienden, waarvan de last op ca. fr. 500

millioen kan worden geschat, en andere uitgaven, wier bedrag men op het huidige oogenblik onmogelijk kan bepalen, zooda die, welke voortvloeien uit het statuut van de krijgsgevangenen en de politieke gevangenen.

De voornaamste cijfers, welke onze aandacht verdienen, zijn de volgende.

De begrooting van landsverdediging is sterk ingekrompen en teruggebracht tot fr. 4 milliard voor de gewone en fr. 500 miljoen voor de uitgaven, die voortvloeien uit den oorlog.

Dank zij de geleidelijke normalisatie der prijzen en de weder toenemende economische bedrijvigheid, heeft men de uitgaven, welke voorzien waren voor de ravitaillering en prijzenpolitiek kunnen terugbrengen tot fr. 3.582 miljoen, waarvan fr. 1.337 miljoen voor rekening komen van het ministerie van Economische Zaken en fr. 2.245 miljoen van het ministerie van Ravitaillering.

De credieten voor het herstel van het Openbaar Domein komen tot een bedrag van fr. 1.005 miljoen voor op de begrooting van Openbare Werken en fr. 899 miljoen op de begrooting van Verkeerswezen, wat de uitgaven voortvloeiende uit den oorlog betreft, en voor een bedrag van fr. 1.120 miljoen op de begrooting van Openbare Werken en fr. 358 miljoen op de begrooting van Verkeerswezen, wat de buitengewone uitgaven aangaat. Voor het herstel van de schade aan private goederen is een eerste crediet van fr. 1,6 milliard voorzien op de uitgaven, welke voortvloeien uit den oorlog voor het ministerie der Oorlogschade. Voor het geheel van de schade aan openbare en private goederen zal dus een bedrag van fr. 5 milliard door den Staat aan de wederinrichting en het herstel worden besteed.

Wij zullen deze analyse niet verder doorzetten en aantsonds overgaan tot de vergelijking van de begrotingen van 1938, 1945 en 1946. Wij willen allen nog opmerken, dat de gewone begrooting voor 1946 een evenwicht vertoont, voorwaar een prachtig resultaat voor het eerste jaar na den oorlog.

Vergelijking van de begrotingen voor 1938, 1945 en 1946.

De richtlijn voor de huidige begrotingspolitiek werd door den minister van Financiën duidelijk omschreven in zijn commentaar op de begrotingen voor 1946.

Het nagestreefde doel is de stabilisatie van de begrotingen op een niveau, dat 2 à 2,5 maal dat van 1939 bereikt. „Bij het vaststellen van de verschillende begrotingen”, verklaart de Minister, „is de Regeering bezield met het streven om de vermeerderingscoëfficiënt ten opzichte van 1939 vast te houden tusschen 2 en 2,5”.

Een dergelijke politiek is onmisbaar om de inflatie te bestrijden, maar zij vormt absoluut geen deflatie in den zin, waarin die term in de meeste landen tusschen 1930 en 1934 werd verstaan. Halen wij nogmaals den commentaar van den Minister aan: „Niettemin komt uit deze cijfers reeds een duidelijke indruk naar voren: zij betekenen den wil van de Regeering om een voldoende inkrimping van de openbare uitgaven te bewerken en van die zijde de deur voor de inflatie te sluiten. Ik houd er nochtans aan te zeggen, dat bij deze inspanning tot het verminderen der uitgaven alleen deze bedoeld zijn, welke nutteloos zijn of dat worden tegenvolge van de omstandigheden, ofwel de uitgaven, die konden uitgesteld worden, terwijl de van economisch, sociaal en administratief standpunt gezien, noodzakelijke uitgaven volledig werden behouden. Er is dus geen sprake van deflatie”.

Een blik op tabel I en op tabel II, die de vergelijking trekt tusschen de gewone en exceptioneele uitgaven en ontvangsten voor 1938, 1945 en 1946, laat toe ons reenschap te geven van de draagwijdte van deze politiek.

Wij spraken reeds van de vermindering van de uitgaven, welke voortvloeien uit den oorlog, uitgaven, die van fr. 21,5 milliard in 1945 teruggebracht werden tot fr. 10,4 milliard in 1946. Wat de buitengewone „normale” uitgaven aangaat (d.w.z. buitengewone uitgaven met uitsluiting van

³⁾ Zie, betreffende de geldzuivering in België, ons artikel „Pro of Contra het Belgische Monetaire Experiment” in „Streven”, October 1945, blz. 44—54; verder het „Tijdschrift voor Documentatie en Voorlichting” van de Nationale Bank van België, de nummers van November 1944, Februari, Juni en October 1945, en het artikel van G. A. Surie in: „Economisch-Statistische Berichten” van 29 Augustus 1945, blz. 89.

de operaties, welke betrekking hebben op de geldzuivering), indien ze fr. 1.800 miljoen in 1946 bereiken tegen fr. 593 miljoen in 1945, dan is dit hoofdzakelijk te wijten aan de belangrijke wederinrichtings- en herstellingswerkzaamheden, welke geplaatst worden op de begrotingen van de ministeries van Openbare Werken en Verkeerswezen (fr. 1,5 milliard).

Voor het geheel van de budgetaire uitgaven (gewone, exceptionele, buitengewone en die voortvloeiend uit den oorlog), komen de grootste verminderingen in 1946, vergeleken met 1945, voor op de begrotingen: van Landsverdediging (fr. 4,5 tegen 7,6 milliard), van Ravitailleur (fr. 2,3 tegen 5,6 milliard), van Economische Zaken (fr. 1,6 tegen 3,3 milliard), van Openbare Werken (fr. 3 tegen 4,1 milliard) en van volksgezondheid (fr. 1 tegen 2,4 milliard). Deze verminderingen zijn vóór het grootste deel toe te schrijven aan het beëindigen van den oorlog en aan de normalisatie van den economischen toestand en van de voedingspositie.

Voor de toekomst zijn vooral de gewone en exceptionele uitgaven en ontvangsten van belang. Zij geven het niveau aan, waarop de „levensstandaard” van den Staat zich definitief zal vaststellen. Om deze reden dan ook kan men er zich over verheugen, dat de gewone begrotingen sluiten met een batig saldo van ca. fr. 1,6 milliard. Indien men rekening houdt met zekere bijkomende uitgaven, kan men aannemen, dat de gewone begrotingen zullen sluiten zonder voor- of nadeelig saldo.

Geleidelijk zullen de uitgaven, welke voortspruiten uit den oorlog, verdwijnen, terwijl de buitengewone uitgaven zich zullen aanpassen aan het rythme van de nieuwe openbare investeringen.

Zooals men uit tabel II kan opmaken, bereiken de gewone en exceptionele uitgaven in 1946 het indexcijfer 216 vergeleken met 1938 en 94 in vergelijking met 1945. Deze cijfers onderstrepen de inspanning, welke werd gedaan om de uitgaven te drukken. Niet alleen heeft men kunnen verhinderen, dat ze sinds 1945 zouden stijgen, maar men heeft ze zelfs eenigszins kunnen verminderen. Zij toonen tegelijkertijd aan, dat het mogelijk is geweest de normale uitgaven een weinig onder den coëfficiënt twee, in vergelijking met de vooroorlogse periode te handhaven. Wat de gewone en exceptionele ontvangsten voor 1946 aangaat, zij bereiken het indexcijfer 246 in vergelijking met 1938 en 173 in vergelijking met 1945.

De inspanning tot budgetair herstel is dus zeer ernstig geweest.

Men zal opmerken, dat de last van de openbare schuld, ofschoon hij toch nog zwaar genoeg is, aangezien hij een weinig meer dan het vierde van de gewone uitgaven vertegenwoordigt, slechts het indexcijfer 249 aangeeft, terwijl de openbare schuld sinds 1938 meer dan verdriedubbeld is. Deze afwijking kan men verklaren door het belang van dat deel van de openbare schuld, waarvoor geen interest wordt betaald (voorschotten van de Nationale Bank en activa der particulieren bij den postchequedienst). De relatieve last van de openbare schuld, d.w.z. in vergelijking met de gewone uitgaven, is momenteel nauwelijks zwaarder dan vóór den oorlog.

Van 1945 tot 1946 zijn de sterkste verminderingen der gewone begrotingen voltrokken op de begrotingen voor de Passieve Luchtbescherming, van het ministerie van Landsverdediging en van het ministerie van Arbeid en Sociale Voorzorg. In dit laatste geval is dit te verklaren door de instelling van het nieuwe systeem der sociale zekerheid, dat gebaseerd is op de herverdeling der sociale heffingen, waaruit een belangrijke vermindering van de lasten voor den Staat voortvloeit. De uitgaven voor de bestuursbegrotingen heeft men kunnen inkrimpen met 16 pCt., terwijl de uitgaven voor de openbare schuld met 12 pCt. zijn gestegen.

Onder de posten, die sinds 1938 het meest zijn toegenomen, moeten die van Volksgezondheid, Openbare Werken,

Economische Zaken en Landsverdediging worden vermeld, hetgeen te verklaren is door moeilijkheden van sociaal- en economisch-politiek aard en door de noodzaak van de wederinrichting van het land.

Het is duidelijk, dat in de komende jaren de structuur en de belangrijkheid van de verschillende categorieën uitgaven nog diepe wijzigingen zullen ondergaan.

Er mag nochtans worden verwacht, dat het gemiddeld niveau van de gewone exceptionele budgetaire uitgaven en ontvangsten zal worden gestabiliseerd tusschen het indexcijfer 200 en 250 in vergelijking met 1938.

Als binnen eenige jaren de uitgaven, welke voortvloeien uit den oorlog, zullen zijn verdwenen en de buitengewone uitgaven hun normaal peil zullen hebben hervonden, dan zal de budgetaire saneering van het land voltooid zijn. Door de ontleding van de cijfers van de begroting voor 1946 heeft men echter reeds kunnen vaststellen, dat een groote inspanning verwezenlijkt is en men kan gerust zeggen, dat onder de landen van West-Europa België één van die landen is, die het best de budgetaire evolutie hebben weten in toom te houden. De eischen, welke werden opgelegd door de politiek van de geldzuivering en den wil tot monetair en financieel herstel, die zich sinds de bevrijding manifesteerde, hebben ongetwijfeld in ruime mate bijgedragen tot het succes eener gezonde politiek van budgetair herstel.

Leuven, 10 Maart 1946.

Prof. Dr. J. E. MERTENS.

TAAK EN PLAATS VAN HET CENTRAAL PLANBUREAU

Op 27 Juni 1945 kondigde de Minister-President de instelling van een Centraal Planbureau¹⁾ aan, op 25 Maart 1946 is een wetsontwerp, dat de taak en de organisatie van het C.P.B. regelt, bij de Tweede Kamer ingediend. De negen maanden, die tusschen die beide data liggen hebben ruimschoots aanleiding gegeven tot mythevorming, zoodat het alleen daarom al goed is, dat de stukken nu gepubliceerd zijn. Aan de hand van het ontwerp en de Memorie van Toelichting wil ik trachten om in kort bestek na te gaan, welke doeleinden de Regeering met het C.P.B. wil verwezenlijken en hoe zij zich daartoe de organisatie van het instituut heeft gedacht.

De plaats van het C.P.B.

Het C.P.B. is gedacht als een instrument zoowel voor de herstelpolitiek als voor een blijvende geleide economie. Het tweede deel van deze taakstelling zou een uitgangspunt kunnen zijn tot uitvoerige principiële beschouwingen, die ik binnen het kader van dit artikel achterwege meen te mogen laten. Slechts zou ik het volgende willen opmerken.

Het begrip geleide economie laat ruimte voor maatschappijvormen van zeer uiteenlopend karakter. In al die vormen is er plaats voor, sterker gezegd, is de aanwezigheid gewenscht van een lichaam, dat adviseert over de coördinatie van het sociaal-economische regeeringsbeleid en aanpassing daarvan aan de tendenzen der vrije maatschappij. Deze functie is tenslotte niets meer dan een methode en de Memorie van Toelichting (in het vervolg geciteerd als M.v.T.) merkt m.i. terecht op, dat de methode van werken volgens een centraal plan in de moderne groote ondernemingen haar waarde reeds lang heeft bewezen. Het is zelfs te verdedigen — ook dit punt noemt de M.v.T. — dat een weldoordachte planpolitiek een deel van de bezwaren van het bedrijfsleven tegen de geleide economie kan ondervangen, in zooverre als „juist de vervanging van het incidentele ingrijpen op allerlei detailpunten door een systematische leiding het mogelijk maakt de bezwaren van het ingrijpen zoo gering mogelijk

¹⁾ Verder bij verkorting hier C.P.B. genoemd.

te maken". Een dergelijke leiding kan immers „ingrijpen op de critische plaatsen en daardoor de bemoeiingen tot het werkelijk noodzakelijke beperken”.

In elk geval lijkt het mij onjuist om, zooals in verschillende commentaren op het ontwerp is gebeurd, het bestaansrecht van het C.P.B. onmiddellijk te koppelen aan al of niet ten onrechte aan de tegenwoordige Regeering toegeschreven staats-socialistische tendenzen. Een centraal planbureau — het zij nóg eens met nadruk herhaald — kan in verschillende sociaal-economische stelsels een essentiële functie vervullen. Ik kom daarop nog terug en hoop tevens elders in dit artikel aan te toonen, dat de ontworpen organisatie van het instituut ook voldoende ruimte laat om het in verschillende stelsels bruikbaar te doen zijn.

In verband met het voorgaande wijs ik er nog eens op, dat volgens het regeeringsontwerp het C.P.B. uitsluitend een adviseerende functie zal hebben. Uitvoeringsbevoegdheden bezit het niet. „Het Planbureau en zijn organen zullen dus nimmer aan wie ook hun denkbeelden kunnen opleggen”, zegt de M.v.T.

Omgekeerd is, ook het C.P.B. tot op zekere hoogte onafhankelijk bij de uitvoering van zijn taak. De functie van het C.P.B. vindt weliswaar haar uitgangspunt in het te coördineren beleid van verschillende instanties, maar het voorstel tot coördinatie zelf zal het Planbureau zelfstandig, naar zijn eigen inzicht moeten opstellen.

De taak van het C.P.B.

Door het voorgaande ben ik gekomen tot het centrale probleem: wat omvat de taak van het C.P.B.? Men vindt deze omschreven in art. 3 van het ontwerp, dat als volgt luidt:

1. Het Centraal Planbureau heeft tot taak het verrichten van alle werkzaamheden met betrekking tot het ontwerpen van een Nationaal Welvaartsplan, dat op geregelde tijden ten behoeve van de coördinatie van het regeeringsbeleid op economisch, sociaal en financieel gebied wordt vastgesteld.

2. Het Nationaal Welvaartsplan bevat o.a. schema's van cijfers, betrekking hebbende op de na te streven grootte van de voortbrenging in den ruimsten zin, op de te verwachten hoogte en de ontwikkeling van het prijsniveau, van het nationale inkomen en zijn componenten, op de besteding van dat inkomen en op alle verdere grootheden, die voor de hoofdlijnen van het economisch, sociaal en financieel beleid van belang zijn.

Twee elementen zijn in deze taakopdracht te onderscheiden:

a. Het C.P.B. moet adviseeren over de coördinatie van het regeeringsbeleid en

b. het moet ten behoeve van die coördinatie een Nationaal Welvaartsplan opstellen, dat een beeld geeft van de toekomstige ontwikkeling der geheele volkshuishouding.

Het belang van deze onderscheiding, die misschien op het eerste gezicht futiel schijnt, zal, hoop ik, door de volgende beschouwing duidelijk worden.

Het C.P.B. moet adviseeren over de coördinatie van het regeeringsbeleid. Het regeeringsbeleid staat echter niet geïsoleerd van het autonome beleid van ondernemers en ondernemerscombinaties. Tusschen het autonome beleid — ik zou willen spreken van „vrij beleid” — en regeeringsbeleid bestaat een voortdurende interdependentie. De ondernemer baseert zijn beslissingen op kennis of verwachtingen omtrent de regeeringsmaatregelen, terwijl de Regeering deze maatregelen juist neemt uit hoofde van een zekere visie op de bedoelingen en projecten van de ondernemers. Het is dus duidelijk, dat het C.P.B., teneinde tot een coördinatie van het regeeringsbeleid te komen, een toekomstbeeld zal moeten ontwerpen van de geheele volkshuishouding, waarin zowel het regeeringsbeleid als het vrije beleid zijn opgenomen. Dit toekomstbeeld is het Nationale Welvaartsplan.

Het Nationale welvaartsplan.

In het Plan is dus een verwachting, zowel van het regeeringsbeleid als van het vrije beleid verwerkt. Nu worden de regeeringsprojecten uiteraard wel ter kennis van het C.P.B. gebracht, maar de ondernemers plegen hun toekomstplannen niet aan de groote klok te hangen. Omtrent het vrije beleid zal het C.P.B. dus een prognose moeten opstellen, grotendeels gebaseerd op statistische gegevens. Dit deel van zijn werkzaamheden zal het C.P.B. dus „in nauw contact met het Centraal Bureau voor de Statistiek moeten verrichten” (M.v.T.).

Coördinatie en prognose worden dus beide in het Welvaartsplan neergelegd. Beide elementen zal men in het Plan steeds terug moeten vinden, hun beider beteekenis voor het Plan zal echter sterk uiteen kunnen lopen naarmate de leiding, die de Regeering aan het economisch leven geeft, meer of minder ver gaat. Het karakter van het Plan zal dus variëren met de maatschappelijke stelsels, waarin het wordt gebruikt. Met enkele voorbeelden moge ik dit betoog toelichten.

Onder vigueur van een staats-socialistisch stelsel is een Welvaartsplan voornamelijk coördinatie van regeeringsbeleid. Voor prognose bestaat dan weinig noodzaak; slechts betreffende de consumptie (ingeval er consumptievrijheid bestaat, en de relaties met het buitenland zouden verwachtingen moeten worden opgesteld. Voor het overige zijn alle verhoudingen door het regeeringsbeleid bepaald.

Stel daartegenover een maatschappij, zooals die Beveridge voor oogen moet staan, wanneer hij de maatregelen beschrijft, waardoor volgens hem een politiek van volledige werkgelegenheid te bereiken is met een groote mate van ondernemersvrijheid²⁾. In een dergelijke maatschappij zou een Welvaartsplan voornamelijk prognose zijn; een soort nationale begroting van de geheele volkshuishouding, gevat in een aantal aanvullende regeeringsmaatregelen, welke het vrije beleid betrekkelijk intact zouden laten³⁾.

Het Welvaartsplan is dus coördinatie en prognose tegelijk. Reeds de eerste publicatie van het werk van het C.P.B. toont dit aan. In de Memorie van Toelichting op de Rijksbegroting 1946 is nl. opgenomen een nationale begroting voor het jaar 1946, die is ontleend aan het eerste Welvaartsplan⁴⁾. Deze nationale begroting geeft een beeld van de verwachte omzetten tusschen de gezinshuishoudingen, de bedrijfshuishoudingen, de Overheid, de kapitaalmarkt en het buitenland. Alleen al het tot stand brengen van deze begroting onder de tegenwoordige omstandigheden beteekent een belangrijk stuk coördineerend werk. Daartoe is overigens de coördineerende functie van het C.P.B. niet beperkt; zijn adviezen zijn ook van gewicht geweest bij de verdeling van het begroote nationale inkomen over productie, investeringen, Overheid en uitvoer, bij de vaststelling van de noodige besparingen en leeningen enz. Een dergelijke nationale begroting is een bij uitstek geschikt middel om de geleide economie te ontdoen van de geheimzinnigheid, die haar volgens sommigen omhult⁵⁾.

Nog een laatste opmerking moge ik ontleenen aan de m.i. verhelderende onderscheiding tusschen coördinatie en prognose; naarmate de regeeringsbemoeiingen verminderen ten gunste van het vrije beleid, zal het Plan steeds meer en een prognose van dit vrije beleid moeten steunen,

²⁾ Beveridge, „Full employment in a free society”, 1944.

³⁾ De vraag rijst, of men in het laatste geval nog wel van een plan kan spreken. Is hier niet veeleer sprake van een begroting? Mij dunkt, dat het gebruik van het woord plan ook in die gevallen, waarin dit voornamelijk een prognose inhoudt, niet tegen het spraakgebruik ingaat. Plan en-begroting bevatten beide de elementen coördinatie en prognose. De staatsbegroting is voor een goed deel „plan”. En de afdeling van het particuliere bedrijf, dat verbruik-, productie- en financieringsplannen opstelt, doet veelal weinig anders dan begroten. Vgl. Lohmann, „Der Wirtschaftsplan der Unternehmung”, 1930.

⁴⁾ Men zie ook: „De rijksbegroting en nationaal budget” - voor het dienstjaar 1946 op blz. 266 van dit nummer.

⁵⁾ Prof. Hennipman, „Geleide economie, geheime economie?” „De Groene Amsterdammer” van 19 Januari 1946.

m.a.w. het zal voor een zeer groot deel op schattingen gebaseerd zijn. Dit is op zichzelf een bezwaar, dat echter tot een minimum kan worden teruggebracht door de beschikbaarheid van betrouwbaar en volledig statistisch materiaal. De statistiek zou dan, om aan het doel van het C.P.B. te beantwoorden, ook een overzicht moeten geven van de schattingen der ondernemingen aangaande de toekomstige ontwikkeling van hun bedrijf. Dat dit technisch mogelijk is, bewijst het Zweedsche officiële tijdschrift „Kommersiella Meddelanden”, waarin periodiek een overzicht wordt gegeven van de voorgenomen investeringen gedurende een bepaald toekomstig tijdvak, welk overzicht gebaseerd is op de opgaven van de bedrijven aan het Statistisch Bureau.

Uit het voorgaande blijkt, dat er een nauw contact moet bestaan tusschen het C.P.B. en het Centraal Bureau voor de Statistiek. Daarnaast is een regelmatig contact noodig tusschen het C.P.B. en de ministeries. Om een vruchtbare samenwerking met al deze lichamen te bevorderen, zijn in het wetsontwerp de noodige maatregelen getroffen. Dit brengt mij tot het laatste gedeelte van mijn onderwerp.

De organisatie van het C.P.B. en van zijn nevenorganen.

Het C.P.B. is een ambtelijk instituut, dat ressorteert onder het Ministerie van Handel en Nijverheid. De relatie tot dit ministerie is overigens hoofdzakelijk van formeel-organisatorische aard. Bij de uitoefening van zijn functie treedt het C.P.B. uiteraard in contact met alle economische ministeries, wier Hoofden dan ook gezamenlijk het wetsontwerp hebben onderteekend te weten: Handel en Nijverheid, Landbouw, Visscherij en Voedselvoorziening, Scheepvaart, Verkeer en Energie, Openbare Werken en Wederopbouw, Financiën, Buitenlandsche Zaken, Overzeesche gebiedsdeelen en Sociale Zaken. In feite is het C.P.B. dan ook een interdepartementaal orgaan, wat nog sterker tot uiting komt, doordat in het ontwerp tusschen het C.P.B. en de Regeering een interdepartementale commissie is geprojecteerd, bestaande uit vertegenwoordigers der economische ministeries, onder voorzitterschap van de directeur van het C.P.B. Dit is de ~~z.g.~~ Centrale Plancommissie, die de Regeering over het Plan van advies dient. Het ligt voor de hand, dat deze commissie in het bijzonder bij de coördinerende functie van het C.P.B. een rol zal spelen.

Daarnaast voorziet het wetsontwerp in een aantal organen, die het C.P.B. bij de opstelling van het Plan terzijde zullen staan.

In de eerste plaats is daar een Raad van Advies, samengesteld uit vooraanstaande figuren uit de wetenschappelijke wereld en uit het bedrijfsleven. In dezen Raad heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek een vertegenwoordiger. De leden worden benoemd door den Minister van Handel en Nijverheid, in overleg met de Hoofden van de overige economische ministeries. De Raad van Advies zal het C.P.B. o.a. bijstaan bij het uitwerken van de methodiek.

Tenslotte beoogt het ontwerp de instelling van een aantal werkcommissies, samengesteld uit vertegenwoordigers van het C.P.B., de departementen en het bedrijfsleven. Zij worden benoemd op gelijke wijze als de leden van den Raad van Advies. De Werkcommissies zijn gedacht als organen voor bijzondere sectoren (handel en nijverheid, landbouw, verkeer, enz), die het contact tusschen het C.P.B., de betreffende departementen en het bedrijfsleven zullen bevorderen. In deze commissies komen de regeeringsmaatregelen ter sprake en de consequenties, die deze voor het bedrijfsleven zullen hebben. Zij fungeren a.h.w. als klankbord van het bedrijfsleven en kunnen zoodoende ook ertoe bijdragen om de prognose, die het C.P.B. omtrent het vrije beleid moet opstellen, te precisieren. Daarnaast zullen de Werkcommissies het C.P.B. behulpzaam kunnen zijn bij het verkrijgen van de projecten der ministeries en van gegevens aangaande de situatie in het bedrijfsleven.

Een laatste instituut, waarop het werk van het C.P.B. in belangrijke mate zal steunen, is het Centraal Bureau voor de Statistiek. Over de verhouding tusschen het C.P.B. en het C.B.S. zegt de M.v.T.: „Het Centraal Bureau voor de Statistiek vormt het apparaat, dat de economisch-statistische gegevens verzamelt en bewerkt; het Centraal Planbureau heeft tot taak met dit materiaal en de daaruit gewonnen conclusies een project te ontwerpen voor het economische beleid”. Dat het C.B.S. vertegenwoordigd zal zijn in den Raad van Advies, vermeldde ik reeds.

Men ziet: de plannen voor het Centraal Planbureau zijn gereed. Het wachten is thans op de beslissing der Staten-Generaal.

Mr. H. A. FOYER.

HET HERSTEL EN DE ONTWIKKELINGS-MOGELIJKHEDEN VAN ONZE INDUSTRIË.

Industrialisatie in bezettingstijd.

Ons land was in de periode vóór de afgaande aan den tweeden wereldoorlog reeds in het bezit van een vrij uitgebreide collectie industrieën en industrietjes, welke zich alle toelegden op de fabricage van producten, die vóórheen werden geïmporteerd ¹⁾.

Merkwaardig is, dat deze industrialisatie ook in bezettingstijd is voortgezet. Hoewel de desbetreffende Duitse autoriteiten oorspronkelijk niet bijzonder gunstig en zelfs afwijzend tegenover een intensieve industrialisatie van ons land stonden, kwam hierin gedurende de bezetting noodgedwongen verandering. Toen hun successen afnamen, zochten de Duitschers naar middelen om hun oorlogsproductie te verhoogen. In de bezette gebieden en meer speciaal in Nederland klopten zij echter aan een doovemansdeur. Teneinde toch het gewenschte resultaat zooveel mogelijk te benaderen, bleef den overweldigers niet veel anders over dan de civiele productie in eigen land aanzienlijk te beperken en te trachten de bezette gebieden hiervoor te interesseeren. En inderdaad bleken deze er vaak wel gevoelig voor hun productieapparaat uit te breiden ten koste van den vijand. Want, redeneerde men, zoodoende werd het industriele potentieel hier te lande aanmerkelijk versterkt, terwijl vele arbeiders aan het werk werden gehouden en daardoor er voor behoed om in Duitschland in de oorlogsindustrie te worden tewerkgesteld.

Wij zullen hier niet ingaan op de vraag, of deze politiek achteraf wel de juiste is gebleken. Slechts zij vermeld, dat tengevolge hiervan een niet gering aantal nieuwe industrieën in ons land werden gevestigd of bestaande aanmerkelijk werden uitgebreid ²⁾.

Inderdaad beteekende dit geen geringe uitzetting van onze productiecapaciteit. En waren de geallieerde legers in Arnhem niet gestruikeld, dan zou het Nederlandsche bedrijfsleven betrekkelijk ongeschonden en zelfs rijker van structuur — zij het uiteraard verzwakt door roofbouw — een nieuwe toekomst tegemoet zijn gegaan. Het lot heeft echter anders gewild. Wij behoeven op deze plaats niet

¹⁾ Voor beschouwingen hierover, mogen wij verwijzen naar het „Industrienummer” der „E.-S.B.” van 24 Juni 1942.

²⁾ Het betrof hier niet alleen de productie van specifieke (civiele) oorlogsproducten, zoals gasgeneratoren, methaanagas, allerlei nieuwe metalen en alliages, houten zoolen en hakken, turfcookes, stootplaatjes; maar tevens producten, welke ook voor de vrede-economie van groote beteekenis waren, zoals metselkalk, landbouw-kalk, natuursteen (bouwsteen en kunststeen), bouwplaten; slakken-wol en steenwol, benzol, toluol, xylol, solventnafta, geneeskundige kruiden, kalkstikstof, carbonpapier, stencils, bepaalde sporten kunsthar, aluminiumsulfaat, allerlei vitaminepreparaten, maandverband, kunsttanden en kiezen, vasolinepraeparaten, pepsine, speelgoederen, haarkammen, schilderijlijsten, houten fietsbanden, houten handvaten voor vijlen en schroevendraaiers, bepaalde landbouwverktuigen, fineerhout, kunstleder, medische, chirurgische en tandheelkundige instrumenten, stroo, cellulose, cellophaan tubes, batterijhulzen, papiergarans, celvezel, celluetten en bustehouders, accu's, heidebezems, radiopetters, fototechnische artikelen, kalenderuurwerken, brillleglazen en lenzen, taschelectroden, dynamokalantarnaars, snelstróppers, schoenhakken en ringen, precisie-onderdeelen, arm- en beenspalken, duplicatorkantoor machines, schrijfmachines, sigarettenpapiertjes, bakkerij machines, enz.

nader in te gaan op de tragedie, die zich na „Dolle Dinsdag” heeft afgespeeld.

Huidige toestand.

De gevolgen van de represailletactiek van de Duitschers na de spoorwegstaking, alsmede die van de oorlogshandelingen zijn voor ons bedrijfsleven inderdaad funest geweest. De bezetters roofden immers een aanzienlijk (en het beste) deel van ons machinepark. Het betreft hier de wegvoering van ongeveer 80.000 werktuigen. Van deze konden in Nederland zelf nog 8.800 worden achterhaald, terwijl wij er tot nu toe slechts ongeveer 800 uit Duitschland gerecentreerd kregen. De rest bevindt zich nog ver over de grenzen, onvindbaar of onbereikbaar. Ook met de herstelbetalingen in den vorm van het beschikbaar stellen van de apparatuur van bepaalde Deutsche fabrieken schijnen de bezettende geallieerde autoriteiten nog weinig voortgang te maken.

Onder deze omstandigheden drukt de jarenlange roofofbouw, ten aanzien van ons productieapparaat, alsmede de vermindering der arbeidsprestaties door ontscholing enz., wel als een zwaren last op ons bedrijfsleven, te meer, waar het zich laat aanzien, dat van vernieuwing van de apparatuur op korten termijn wel geen sprake zal zijn. Zodoende zullen wij voorloopig nog aangewezen blijven op de bestaande installaties.

Toch is de toestand niet hopeloos, en zeker niet te vergelijken met dien van na den Napoleontischen tijd, zooals deze kernachtig werd getypeerd door Dr. M. G. de Boer: „De handel had zich verplaatst, de industrie was vernietigd, het kapitaal sterk verminderd, het pauperisme op verontrustende wijze toegenomen”³⁾.

Bepalen wij ons tot de industrie, dan blijkt, dat deze, dank zij de energie van fabrikanten en werknemers en tevens door het snelle beschikbaar stellen van grond- en hulpstoffen, zich met groote voortvarendheid van den afbraak herstelt. De maandelijks gepubliceerde cijfers van het C.B.S. spreken in dezen een duidelijke taal. Dat Nederland bovendien in staat is een groot deel van zijn productie voor exportdoeleinden en ten behoeve van de hulp aan Indië in aan te wenden, is een prestatie van den eersten rang.

Gewijzigde omstandigheden.

Doch ook al zou onze industrie op oude sterkte gebracht worden, dan nog zullen wij na dezen oorlog de productie niet op denzelfden voet kunnen voortzetten. Daarvoor zijn de economische omstandigheden te zeer veranderd. Van een crediteurenland dreigen wij immers een debiteurenstaat te worden en wij zijn gelukkig, als een groote broer ons wat uit zijn overvloed wil leenen, opdat wij het allernoodzakelijkste uit het buitenland kunnen aanschaffen.

In de jaren voor den oorlog bedroeg onze import ca. f 1,4 milliard; zij werd betaald door een uitvoer van ca. f 1 milliard en door de inkomsten uit scheepvaart en andere diensten en uit uitstaande gelden tot een bedrag van ongeveer f 0,4 milliard. Thans echter moeten wij om onze geplunderde volkshuishouding weer eenigszins op de been te helpen dit jaar voor een bedrag van f 3 milliard importeerden. Hiertegenover kunnen wij met groote moeite slechts een bedrag van f 1 milliard aan export opbrengen⁴⁾.

Het importsaldo van f 2 milliard kan bij lange na niet gedekt worden door onze intusschen reeds aanmerkelijk verminderde inkomsten uit de scheepvaart en uitstaande gelden in het buitenland. En juist in verband met laatstgenoemde omstandigheid en met het feit, dat ons grondstoffenarme land regelmatig grond- en hulpstoffen uit het buitenland zal moeten betrekken, dient onze export te worden opgevoerd.

³⁾ „Honderd jaar machineindustrie op Oostenburg Amsterdam”, blz. 1.

⁴⁾ Hierbij bedenke men, dat de prijzen intusschen aanzienlijk verhoogd zijn.

Veel meer dan voorheen zal ons streven er derhalve op gericht moeten zijn de noodige buitenlandsche betaalmiddelen te bemachtigen⁵⁾. Dat daarbij de industrie voorshands een belangrijke, ja zelfs een overwegende, rol zal moeten spelen staat wel vast. Haar arbeidsveld zal voor een belangrijk deel buiten onze grenzen moeten worden verlegd; dit mede ter vervulling van haar taak om voor een deel de rol van de Deutsche industrie over te nemen.

Heroriëntering van het bedrijfsleven.

Zoo eenvoudig als het is deze woorden neer te schrijven, zoo moeilijk is de operatie zelve. Onze nijverheid vond voor den oorlog, in het algemeen gesproken, in belangrijke mate emplot in eigen land. Bepaalde gevallen uitgezonderd, werd dan ook weinig aandacht besteed aan een intensieve export van industriele en ambachtsproducten⁶⁾. Tenslotte viel voor den oorlog voor een belangrijk deel het accent onzer bedrijvigheid op handel en verkeer. De welvaart van Rotterdam was bijv. ten nauwste verbonden met den handel op Duitschland. En ook Amsterdam was niet vóór alles industriestad. Het ziet er naar uit, dat hier plaats is voor een intensieve industrialisatie.

Het kan echter geenszins onverschillig zijn, welke industrieën in de toekomst zullen worden gevestigd of uitgebreid en dus bestemd zijn om ons de noodige welvaart te verschaffen. Moge het thans — nu zich allerwege een groote goederenschaarschte manifesteert — soms gemakkelijk zijn onze goederen in het buitenland kwijt te raken, het laat zich aanzien, dat zulks in de toekomst minder vlot zal geschieden. Immers, niet alle hout is timmerhout; niet al onze producten zijn geschikt om op den duur een gereede markt in het buitenland te vinden of zelfs zich een permanente plaats op de binnenlandsche markt te veroveren.

Dit vraagstuk heeft verschillende facetten. In de eerste plaats dient te worden uitgevonden, welke fabricages de meest geschikte zijn; voorts welke producten zich op den duur het beste leenen om te worden geëxporteerd; en ten slotte, waarheen ze dan moeten worden verkocht.

Hier spreekt de theorie van de internationale arbeidsdeeling een woord mede. Deze geeft immers aan, dat een land juist die goederen moet produceeren, waarbij zijn voorsprong absoluut of relatief het grootst is. Wat ons land betreft, zal de nadruk vooral moeten vallen op de productie van specialiteiten van goede kwaliteit zooals: radio-grafische en elektrische artikelen, chemische producten, geneesmiddelen, kunststansproducten, bontwerk, aardewerk, allerlei machines, apparaten en instrumenten, schepen en scheepsinstallaties enz.⁷⁾

Technische voorlichting.

Doch met het aangeven van enkele categorieën goederen alleen is men er niet. De productie van de desbetreffende fabricaten zal in de hand gewerkt moeten worden. Voorts is het noodzakelijk, dat de kwaliteit wordt opgevoerd en het fabricageproces gerationaliseerd. Het buitenland heeft in de afgelopen jaren n.l. niet stilgezeten; ook dat dient te worden ingehaald.

Reeds vóór den oorlog waren er een aantal officieuse en officieele instanties, welke zich met vraagstukken op dit gebied bezighielden. In dit verband noemen wij o.a. het Centraal Instituut voor Industrialisatie (Civi), de verschillende regionale Economisch-Technologische Instituten, de Centrale commissie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek (T.N.O.) met de vele onder haar ressorte-

⁵⁾ Het is als hoort men de reeds lang „afgedane” Mercantilisten spreken! Een bewijs te meer, dat er geen sprake kan zijn van een voor alle omstandigheden geldend economisch systeem.

⁶⁾ Een aanzienlijk deel van den vooroorlogsch export betrof bovendien leveranties aan Nederlandsche maatschappijen in het buitenland, zooals machines, apparaten en vaartuigen voor de Koninklijke Shell in Engeland, Amerika en Indië, voor de cultuurnij en benevens het Gouvernement in Indië. Gevreesd moet worden, dat een deel dezer leveranties op den duur zal vervallen.

⁷⁾ Zie de volledige lijst in de „Economische Voorlichting” van 2 Maart jl., blz. 341.

rende proefstations, de Rijksnijverheidsdienst, de Hoofdcmissie voor de Normalisatie, het Instituut voor Efficiëncy, de Octrooiraad. Thans tevens het Directoraat voor Handels en Industrieel Beleid van het Ministerie van Handel en Nijverheid, de bedrijfsgroepen en min of meer ook de Herstelbank en de Rijksbureaux voor Handel en Nijverheid, welke elk op haar gebied bepaalde aspecten van het probleem behandelen.

Economische Voorlichting.

De aldus gefabriceerde goederen moeten echter ook afgezet worden. Daartoe zal nagegaan dienen worden, welke landen in het bijzonder in aanmerking komen om onze goederen af te nemen. En hiermede komen wij op het terrein van de economische voorlichting en de daarmede samenhangende problemen van economische research, marktanalyse, handelsvoorlichting en handelsbemiddeling.

De belangstelling hiervoor, zowel van particuliere als van ambtelijke zijde, stamt niet van heden of gisteren. In 1936 kwam als coördineerend orgaan der officieele instanties, welke zich op dit gebied bewogen, de „Economische Voorlichtingsdienst” tot stand. Hij heeft in het algemeen tot taak het stelselmatig verzamelen en verwerken van gegevens op economisch gebied. Voorts, het verstrekken van deze gegevens aan het bedrijfsleven ten behoeve van de voorbereiding van handelstransacties en aan overheidsinstanties. En tenslotte, het geven van meer bekendheid in den vreemde aan wat Nederland op economisch gebied presteert.

Bij de vervulling van zijn taak werkt de Dienst nauw samen met een groot aantal ambtelijke en niet-ambtelijke instellingen in binnen- en buitenland. In dit kader kunnen worden genoemd de Departementen van Algemeen Bestuur en de daaronder ressorteerende instanties, de Kamers van Koophandel en Fabrieken, bedrijfsorganisaties, vereenigingen en instituten hier te lande enz.

Onder de huidige omstandigheden zijn uiteraard de buitenlandsche verbandingen van den Economischen Voorlichtingsdienst van groote beteekenis. De economische berichtgeving der posten van den Buitenlandschen Dienst (voorheen de diplomatieke en consulaire diensten) is van toenemend belang, terwijl ook de Nederlandsche Kamers van Koophandel in het buitenland geregeld voor waardevolle gegevens zorgdragen.

Handelsvoorlichting.

Onder economische voorlichting (in engeren zin) wordt meestal verstaan het verstrekken van economische literatuur-gegevens, voorlichting over economische overheidsmaatregelen, onderzoek en beschrijving van den economischen toestand en van de algemeene marktstructuur in bepaalde landen, alsmede de globale voorlichting van het buitenland over de economische mogelijkheden, die Nederland biedt. Naast deze meer wetenschappelijke voorlichting bestaat er bij het bedrijfsleven echter behoefte aan voorlichting, welke er op gericht is directe hulp te verlenen bij het tot stand brengen van handelsrelaties. Bedoelde handelsvoorlichting omvat de adressenvoorlichting en de handelsbemiddeling (het tot stand brengen van handelsrelaties), de voorlichting voor concrete afzet- en aankoopmogelijkheden voor bepaalde artikelen, terwijl hiertoe voorts kan worden gerekend de propaganda voor bepaalde Nederlandsche producten of groepen producten in het buitenland.

Terwijl in het algemeen gesproken de economische voorlichting in engeren zin zeer wel kan worden verricht door een overheidsorgaan, staat de zaak anders voor de handelsvoorlichting. Het is immers een gezond principe, dat, waar het particulier initiatief even goed een bepaalde taak kan waarnemen als de Overheid, zulks in de meeste gevallen de voorkeur verdient. Maar zoover is het niet. In vele gevallen blijkt er een acute behoefte aan handelsbemiddeling te bestaan, die voorshands niet door het

bestaande particuliere initiatief opgevangen kan worden.

Uit deze overweging heeft de Economische Voorlichtingsdienst destijds ook deze voorlichting in haar actieradius betrokken. Als de teekenen niet bedriegen zal de particuliere invloed grooter worden.

Conclusie.

Resumeerende meenen wij te mogen zeggen, dat de Nederlandsche industrie door den oorlog wel belangrijk heeft geleden, maar niet geknakt is. Zij houdt de kiemen in voor een toekomstigen opbloei. In verband met de verminderde inkomsten uit anderen hoofde uit het buitenland zal de goederenexport moeten worden verhoogd. Hiertoe is onder andere een versnelde industrialisatie noodzakelijk, welke overigens mogelijk en wenschelijk wordt door het uitvallen van Duitschland als exporteerende grootmacht.

De fabricage dient dan in 't bijzonder op gespecialiseerde artikelen te worden gericht.

Bij dezen ontwikkelingsgang zal voorshands de Overheid niet afzijdig kunnen staan. Zij kan, door de juiste wijze voorlichtend en coördineerend te werk te gaan, den weg naar een toekomstige welvaart plaveien.

J. A. FRESEMAN GRATAMA.

WEELEBELASTING.

In „Economisch-Statistische Berichten” van 30 Januari 1946 betuigt Prof. Dr. N. J. Polak zijn instemming met de plannen, welke Minister Lief tinck in zijn nota aan de Tweede Kamer heeft ontvouwd met betrekking tot de wijzigingen in de omzetbelasting. Met een groot deel van het betoog van den hooggeleerden schrijver stem ik gaarne in. Ik geloof, dat zeer velen het erover eens zullen zijn, dat de omzetbelasting, zoals die ons door den bezetter is opgedrongen, veel te zwaar drukt op de minst draagkrachtigen, op degenen, die hun gehele of nagenoeg hun gehele inkomen moeten besteden voor hun noodzakelijke levensonderhoud. Ik meen zelfs te weten, dat de Duitse ambtenaren, die in de bezettingstijd aan het Departement van Financiën de lakens uitdeelden, toegaven, dat de Nederlandse omzetbelastingwet beter was dan de Duitse. Niettemin moest het systeem veranderd worden, omdat anders geen aanpassing tussen de Duitse en de Nederlandse omzetbelasting mogelijk was.

Tegen vrijstelling van belasting van goederen voor noodzakelijk levensonderhoud zal Minister Lief tinck wel geen ernstige oppositie verwachten. Zullen de Kamers evenzeer bereid zijn den bewindsman te volgen, als hij degenen, die blijk geven zich luxe te kunnen permitteren, tegelijkertijd tot een bijdrage aan de „gemene middelen” noopt? „Want”, zo schreef reeds jaren geleden een minister van Financiën, „welken bewindsman zou het niet aanlokken: de nooddruf vrijlaten, de weelde belasten”? En voegen wij er aan toe, het denkbeeld schijnt nu aanlokkelijker dan ooit. Want nimmer in onze geschiedenis zijn er zo velen geweest, die zich het allernoodzakelijkste maar nauwelijks kunnen verschaffen en is de eis om soberheid te betrachten voor de meer met aardse goederen gezegenden zo stringent geweest.

Niettemin is bezinning hier geboden. Prof. Polak stipt in zijn artikel reeds aan, dat de vraag, wat weeldegoederen zijn, en wat niet, allesbehalve eenvoudig is. Degenen, die betrokken zijn geweest bij de uitvoering van tabel A, behorende bij de Omzetbelastingwet 1933, zouden deze mening kunnen adstrueren met talloze voorbeelden. Stellig zijn er enkele artikelen aan te wijzen, waarvan het gebruik op weelde duidt, maar het aantal daarvan is maar gering, terwijl van talloze artikelen voor den gebruiker sprake is van weelde, maar voor den ander geenszins. Voor een particulier mag een smoking luxe

zijn, voor den strijkjesviolist is het een noodzakelijk gebruiksvoorwerp, terwijl juist deze laatste er drie verslijt, tegen den particulier een. Voor een particulier is een koelkast of een radiogramfooncombinatie weelde, voor den caféhouder noodzaak, evengoed als het fototoestel voor den beroepsfotograaf, het filmtoestel van den filmtoestelverhuurder, enz. Ieder, die zich in deze materie verdiept, zal tot de conclusie komen, dat, hoe eenvoudig het op het eerste gezicht moge schijnen, een aantal door ieder als zodanig te erkennen weeldegoederen op te sommen, de praktijk hier onoplosbare problemen stelt. Belangrijk is voorts, dat de controle van de fiscus — behalve wat betreft ingevoerde goederen — uitermate moeilijk is, in het bijzonder bij de meermalige heffing en de heffing aan de bron (de heffing bij de overgang aan de voorlaatste schakel is ook hier in het voordeel, door controle op de inkoop).

Dit alles echter is niet het voornaamste. Veel belangrijker is, dat een lijst, vermeldende de weeldegoederen, noodzakelijkerwijs een arbitrair karakter moet dragen. Slechts een beperkt aantal luxe uitgaven wordt extra belast. Degene, die zijn vakantie in een duur hotel in Zwitserland doorbrengt, blijft vrij maar de rheumaticus, die een bontjas koopt, betaalt. De gelukkige, die er een sportvliegtuig op na kan houden of een meer of minder groot zeiljacht of motorjacht, besteedt geen cent aan de weeldebelasting, noch voor de kapitaaluitgaaf, noch voor de benzine of olie, die hij verbruikt, maar wee den muzikliefhebber, die een gramfoon koopt. De koper van een eiken gefineerde kast doet een weelde-uitgaaf. Degene, die zich een antieke kussenkast aanschaft, blijft vrij. Deze voorbeelden zijn naar hartelust uit te breiden. Waar het op aankomt, is, dat het brandmerken van bepaalde uitgaven als weelde-uitgaven een ernstige mate van ongelijkheid schept tussen de belastingbetalers; ten koste van wie? Dat voornamelijk degenen, die deze weeldegoederen voortbrengen of verhandelen, de lasten van deze verhoogde belasting moeten dragen, behoeft weinig betoog. De verbruiksbelasting wordt dus voor deze bedrijven een extra zakelijke belasting, zonder enige rechtsgrond.

Een omzetbelasting tot een vast percentage treft degene, die niet spaart, maar zijn inkomen uitgeeft, reeds extra. Men late het daarbij, voor extra correcties is hier geen plaats, omdat men dan noodzakelijkerwijs onbillikheden begaat.

J. W. BETTINCK.

AANTEKENINGEN.

RIJKSBEGROTING EN NATIONAAL BUDGET VOOR HET DIENSTJAAR 1946.

Korten tijd na de aanbieding van het Witboek betreffende de Rijksfinanciën gedurende de oorlogsjaren 1940—1944 is thans het Ontwerp der Rijksbegroting 1946 met de gebruikelijke nota, betreffende den toestand van 's Rijks financiën, aan de Staten-Generaal toegezonden.

In deze nota worden achtereenvolgens toegelicht:

- A. de Rijksfinanciën over de jaren 1940—1944;
B. het ontwerp-begroting voor 1946;

C. het door het Centraal Planbureau ontworpen nationale budget, binnen welks kader men de Rijksbegroting dient te beschouwen.

A. Rijksfinanciën over de jaren 1940—1944.

In een te verschijnen afzonderlijk artikel, naar aanleiding van bovengenoemd Witboek, zal hierover uitvoerig worden gehandeld, zoodat wij dit thans laten rusten.

B. Ontwerp Rijksbegroting 1946.

We beginnen met het overzicht van de eindcijfers dezer begroting, samengevat in het volgende staatje, waarbij te bedenken valt, dat in October 1945 de Comptabiliteitswet zoodanig is gewijzigd, dat de gebruikelijke „kapitaaldienst” is vervangen door den „Buitengewonen Dienst”, welke, behalve de posten, die van ouds tot den kapitaaldienst gerekend worden, de uitgaven van aflopend karakter, voortvloeiend uit de bijzondere tijdsomstandigheden, omvat.

Gewone Dienst (in millioenen guldens)

Middelen	2.394
Uitgaven	2.231
Batig saldo	163

Buitengewone Dienst (in millioenen guldens)

Uitgaven	2.386
Middelen	665
	1.721
Bedrag van het batig saldo van den Gewonen Dienst	163
Nadeelig saldo Buitengewone Dienst, inclusief kapitaaldienst	1.558
Kapitaalsuitgaven	751
Kapitaalsontvangsten	83
Nadeelig saldo	668
Totaal nadeelig saldo	2.226

Na dit globale overzicht, gaan we over tot een meer gedetailleerde beschouwing van de cijfers van den Gewonen en Buitengewonen Dienst. Allereerst de Gewone Dienst. We geven hiervan de uitgaven, middelen en saldi in millioenen guldens en voor de belangrijkste hoofdstukken.

Wat de middelen betreft, valt vooral de stijging van de ontvangsten van het Departement van Financiën op, grootendeels gevolg van de stijging in de geraamde belastingopbrengst. Het volgende staatje moge dit illustreeren:

Geraamde opbrengst der belastingen in millioenen guldens

Omschrijving	1946	1945
Inkomstenbelasting, Loonbelasting en Dividendbelasting	1.148	480
Voorheffing van in het buitenland geaccumuleerde inkomsten	55	—
Vermogensbelasting	133	20
Vennootschapsbelasting	115	100
Vereveningsheffing	110	90
Accijns tabak	120	24
Omzetbelasting	300	100
Successierechten	60	45
Andere belastingen	165	53
Totaal	2.206	912

Hoofdstuk	Uitgaven		Middelen		Saldi	
	1946	2e halfjaar 1945 verdubbeld	1946	2e halfjaar 1945 verdubbeld	1946	2e halfjaar 1945 verdubbeld
IV Justitie	75	112,8	16,4	13,6	— 58,6	— 99,2
V Binnenlandsche Zaken	234,8	147,1	13,6	12,7	— 221,2	— 134,4
VI Onderwijs, Kunsten en Wetensch.	235,1	190,8	22,5	17,0	— 212,6	— 173,8
VIIA Nationale Schuld	716,9	656,4	44,4	42,4	— 672,5	— 614,0
VIIIB Financiën	112,5	98,1	2.258,6	966,6	+ 2.146,1	+ 868,5
VIII Oorlog en Marine	442,1	603,4	18,7	6,5	— 423,4	— 596,6
IXA Openbare Werken en Wederopbouw	123,3	149,8	3,3	15,3	— 120,0	— 134,5
IXB Verkeer en Energie	59,9	55,5	5,7	5,3	— 54,2	— 50,2
X Handel en Nijverheid en Scheepvaart	34,6	32,4	3,0	11,5	— 31,6	— 20,9
XI Landbouw en Visscherij	61,4	58,8	3,2	3,3	— 58,2	— 55,5
XII Sociale Zaken	107,4	130,9	2,6	3,4	— 104,8	— 127,5

Uitdrukkelijk moet hierbij echter de aandacht gevestigd worden op het feit, dat in het totaal van 2.206 millioen aan belastingopbrengst een bedrag van 492 millioen is begrepen, dat achterstand en navordering over vroegere

Overzicht Buitengewone Dienst
(in millioenen guldens)

Omschrijving	Uitgaven	Middelen	Saldo
Pacificatie Indië en liquidatie oorlogvoering	712,6	102,3	— 610,3
Steun bij herbouw	938,5	6,7	— 931,8
Noodhulp	103,9	11,4	— 92,5
Wederinschakeling arbeiders in productieproces	72,7	1,4	— 71,3
Distributie en prijsregeling	413,9	327,2	— 86,7
Bijzondere rechtspleging	129,6	5,2	— 124,4
Inkomsten geldsaneering	—	200,0	+ 200,0
Batig saldo Gewone Dienst	—	163,0	+ 163,0
Overige posten	15,2	11,6	— 3,6
Totaal zonder kapitaaldienst	2.386,4	828,8	— 1.557,6
<i>Kapitaalsuitgaven:</i>			
Kapitaalverstreking en creditverleening	203,4	23,8	— 179,6
Voorschotten Maatschappij ter financiering van het Nationaal Herstel	212,6	—	— 212,6
Materieele uitrusting leger en vloot	191,0	—	191,0
Overige posten	144,6	59,3	85,3
Totaal Buitengewone Dienst	3.138,0	911,9	2.226,1

jaren vertegenwoordigt en ten bate van 1946 is gebracht.

Een nadere specificatie van den Buitengewonen Dienst vindt men in nevenstaanden tabel.

c. Begrooting en Nationaal Budget voor 1946.

Voor het eerst heeft men in een staatsstuk de financiële gestie der overheidshuishouding geplaatst tegen den achtergrond der volkshuishouding als geheel; eerst dan kan worden vastgesteld, hoe overheidshuishouding en volkshuishouding zich tot elkaar verhouden; met name, hoe zwaar de druk der belastingen is en welke beteekenis de overheidsuitgaven hebben voor de productie en consumptie als geheel.

Door het Centraal Planbureau is hiertoe een nationaal budget voor 1946 opgesteld; de volkshuishouding is daartoe gesplitst in vier groepen huishoudingen: gezinshuishoudingen, bedrijfshuishoudingen, overheidshuishoudingen en het buitenland. De begrooting der Nederlandsche volkshuishouding geeft dus een overzicht van de geldstromen, die zich waarschijnlijk tusschen deze vier groepen van huishoudingen zullen bewegen; daarnaast beschouwt zij afzonderlijk de kapitaalmarkt, waar de met vermogensveranderingen samenhangende geldstromen bijeenkomen.

Eén en ander is in de volgende tabel weergegeven en in het daarna volgend schema geïllustreerd.

Verkort Nationaal Budget 1946 (in Milliarden guldens ¹⁾)

I. Gezinshuishoudingen.

Ontvangsten.

a. Productieve inkomens, uitgekeerd door het bedrijfsleven (IIg)	6,1
b. Idem uitgekeerd door de Overheid (III f)	1,5
c. Overgedragen inkomens (III g)	1,0
	<u>8,6</u>

Uitgaven.

d. Consumptie (II a)	6,2
e. Belastingen (III a)	1,2
f. Te besparen (S) (IV a)	1,2
	<u>8,6</u>

II. Bedrijfshuishoudingen (incl. Overheidsbedrijven)

Ontvangsten.

a. Leveranties aan gezinshuishoudingen (I d)	6,2
b. Id. aan de Overheid ²⁾ (III e)	1,8
c. Id. aan andere bedrijfshuishoudingen (II h 1+2)	2,7
d. Leveranties aan het buitenland (uitvoer) (V c) ca.	1,0
e. Steun door de Overheid (III h)	0,2
f. Opgenomen „crediet” (S) (IV c)	1,2
	<u>13,1</u>

Uitgaven.

g. Belooning van productiefactoren (I a)	6,1
h. Leveranties van andere bedrijfshuishoudingen voor:	
1. nieuwe investeringen (II c) ³⁾	1,8
2. vervangingsinvesteringen (II c)	0,9
i. Leveranties van het buitenland (invoer) (V a) ca.	2,8
j. Belastingen (III b)	1,1
k. Overige betalingen aan Overheid (III c)	0,4
	<u>13,1</u>

III. Overheid (excl. Overheidsbedrijven en wederopbouw)

Ontvangsten.

a. Belastingen, opgebr. d. gezinshuishoudingen (I e)	1,2
b. Belastingen, opgebr. door bedrijfshuishoudingen (II j)	1,1
c. Overige betalingen v. bedrijfshuishoudingen (II k)	0,4
d. Leeningen (S) (IV d)	1,8
	<u>4,5</u>

Uitgaven:

e. Leveranties van bedrijfshuishoudingen (materieel) (II b)	1,8
f. Belooning van productiefactoren (I b)	1,5
g. Overgedragen inkomens (I c)	1,0
h. Steun aan het bedrijfsleven (II e)	0,2
	<u>4,5</u>

IV. Kapitaalmarkt

Ontvangsten.

a. Te besparen door particulieren (II)	1,2
b. Op te nemen buitenlandsch crediet en te mobiliseeren buitenlandsch vermogen (V d)	1,8
	<u>3,0</u>

Uitgaven.

c. „Crediet” verstreking aan bedrijfsleven (II f)	1,2
d. Leeningen opgenomen door Overheid (III d)	1,8
e. Kapitaalexport (V b)	—
	<u>3,0</u>

V. Buitenland

Ontvangsten.

a. Invoer (II i) ca.	2,8
b. Aan buitenland verstrekt crediet (IV e)	—
	<u>2,8</u>

Uitgaven.

c. Uitvoer (II d) ca.	1,0
d. Door buitenland verleend crediet (S) (IV b)	1,8
	<u>2,8</u>

¹⁾ Achter elken post wordt verwezen naar den tegenpost. S = Sluitpost.

²⁾ Materieele uitgaven f.1,7 mld., plus nieuwe investeringen ten behoeve van de Overheid f.0,1 mld. De vervangingsinvesteringen zijn in de materieele uitgaven inbegrepen.

³⁾ Nieuwe investeringen f.1,9 mld., minus die in den overheidssector ad f.0,1 mld.

Bij vergelijking van het budget der overheidshuishoudingen in dit nationale budget met het ontwerp Rijksbegrooting 1946 moet in acht genomen worden, dat de begrooting in het nationale budget niet alleen betrekking heeft op het Rijk, maar ook op de provincies, gemeenten en waterschappen. Voorts zijn niet opgenomen de uitgaven voor den wederopbouw, omdat van alle wederopbouwwerkzaamheden is aangenomen, dat zij door het particuliere bedrijfsleven worden gefinancierd, terwijl, voorzover de Staat als importeur optreedt, hij tot het particuliere bedrijfsleven wordt gerekend. Evenmin zijn opgenomen de uitgaven wegens aflossing van de door de Overheid aangegane schuld.

Het nationale inkomen voor 1946 wordt door het Plan-bureau becijferd op 8,4 miljard gulden. De gezamenlijke belastingen, uit inkomens en winsten van 1946 te voldoen, bedragen 2,3 miljard gulden, het welk dus ruim 27 pCt. van het nationale inkomen uitmaakt. Zonder de betaling van achterstallige belasting uit het nationale inkomen van 1946 zou dit 25 pCt. bedragen.

Ter voorkoming van een additionele geldschepping door de Overheid blijken de binnenlandsche besparingen 1,2 miljard te moeten bedragen, dat is circa 15 pCt. van het nationale inkomen; in normale jaren werd vrijwillig circa 10 pCt. bespaard, zoodat de Regeering alle pogingen, die daartoe dienstbaar zijn, zal moeten aanwenden om dezen verhoogden spaargraad te bereiken.

Welbewust stelt de Regeering dan ook het alternatief van zoo groot mogelijke arbeidsinspanning, zoo hoog mogelijk opgevoerde besparingen, zoo ver mogelijk doorgevoerde zuinigheid en efficiëncy — of anders inflatie. Het monetair evenwicht zal alleen gehandhaafd kunnen blijven, aldus de nota, door een combinatie van de zes hierna genoemde middelen:

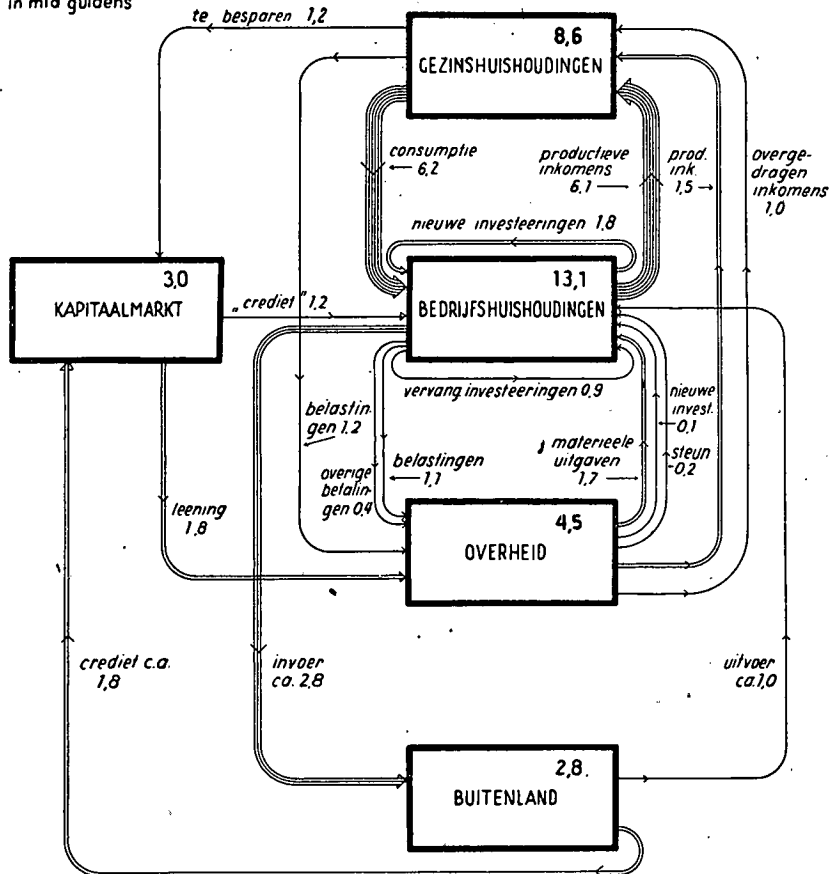
- Opvoering van de arbeidsproductiviteit;
- Handhaving der consumptie op het bestaande niveau, met een minimaal noodzakelijke aanvulling van de voorraden duurzame consumptiegoederen;
- Zoo groot mogelijke besparingen als uitvloeisel van beide voorgaande middelen;
- Concentratie van den invoer op die goederen, die de arbeidsproductiviteit kunnen verhoogden;
- Opvoering van den uitvoer van goederen en diensten;
- Intering van vermogen in het buitenland om het tekort op de betalingsbalans aan te vullen, dat niet door buitenlandsche leeningen kan worden gedekt.

DE NIEUWE ENGELSCH E BEGROOTING.

De Engelsche minister van Financiën, Dalton, heeft in een redevoering in het Parlement op 9 April jl. de begrooting voor 1946/1947 geïntroduceerd. Zijn uiteenzetting hadden een optimistisch karakter en zijn zoowel bij de toehoorders als in de pers gunstig ontvangen. Geen wonder, want de cijfers van de begrooting 1946/1947 (het Engelsche fiscale jaar eindigt per 31 Maart) geven voor het eerst sinds den oorlog een aanzienlijke reductie van het begrotings-tekort te zien.

Engeland bevindt zich thans in de periode van omschakeling van oorlogs- op vredeseconomie. De nieuwe begrooting draagt hiervan verschillende sporen: sterke

De Nederlandsche Volkshuishouding 1946 in mld. gulden

C.P.B. '46

daling van de oorlogsuitgaven, verhoogde uitgaven voor maatregelen voor „social security”, handhaving van vrij hoge directe en indirecte belastingen met afschaffing van die, welke het particulier initiatief te sterk belemmeren.

Teneinde meer reliëf te verlenen aan de strekking van de nieuwe begrooting, volgt hieronder een samenvattend overzicht van de Engelsche begrotingscijfers van 1939 af.

TABEL I.

Financieel jaar tot 31 Maart	In £ 1.000		Inkomsten in pCt. v. d. uitgaven	Tekort, te dekken door leeningen
	Inkomsten	Uitgaven a)		
1939	1.006.235	1.146.999	87,7	140.764
1940	1.132.243	1.899.927	59,6	767.684
1941	1.495.284	3.970.705	37,7	2.475.421
1942	2.174.639	4.876.276	44,6	2.701.637
1943	2.922.574 b)	5.739.890	50,9	2.817.516
1944	3.149.180	5.909.319	53,3	2.760.139
1945	3.354.663	6.179.505	54,3	2.824.842
1946	3.265.000	5.568.800	58,6	2.303.800
1947	3.193.000	3.887.000	82,1	694.000

a) incl. „sinking funds”; excl. „Lend & Lease” aanvoeren in en na 1941/1942.

b) incl. bijdrage v. d. Canadeesche Regeering ad £ 224.719.101.

De cijfers voor de inkomsten en uitgaven van 1939 t/m 1945) bevatten eenige „self-balancing items”, die in de cijfers voor 1946 en 1947 niet voorkomen; aan de vergelijkende waarde doet dit niets af. De cijfers voor 1947 zijn ontleend aan de rede van Dalton; de cijfers voor 1946 zijn de geschatte cijfers van het vorige jaar, waarvan de werkelijke inkomsten en uitgaven volgens minister Dalton niet veel verschillen.

) Ontleend aan de „Financial Times” van 13 Augustus 1945.

De Engelsche begrooting tijdens de oorlogsjaren.

De Engelsche begrotingspolitiek is er van het uitbreken van den oorlog af voortdurend op gericht geweest het gevaar van inflatie zooveel mogelijk te beperken. Men heeft er steeds naar gestreefd niet alleen de inkomsten zoo hoog mogelijk op te voeren in verband met de

jaarlijks sterk stijgende oorlogsuitgaven, maar ook de zwevende koopkracht, ontstaande door verminderende bestedingsmogelijkheden bij stijgende geldinkomens, zoover doenlijk af te roomen ten behoeve van de Schatkist. Verschillende belastingen werden derhalve drastisch

chase-tax" als de „E.P.T.” bleken belangrijke bronnen van inkomsten voor de Schatkist.

Hier volgt een overzicht van de verschillende bronnen van inkomsten, waarin volledigheidshalve ook de geschatte cijfers voor 1946 en 1947 zijn opgenomen.

TABEL II.

in £ 1.000000

Financieel jaar tot 31 Maart	Inkomsten- belasting	Extraheffing	Belasting op grond- bezit („Estate duty”)	„National Defence Contri- bution” ¹⁾	„E.P.T.”	Accijnzen e. d.			
						totaal	waarvan		omzet- belasting
							op bier	op tabak	
1939	335,9	62,5	77,4	21,9	—	340,5	62,4	84,8	—
1940	390,1	69,8	77,7	26,9	0,04	400,0	75,2	117,7	—
1941	523,9	76,1	80,8	24,1	72,1	529,0	133,5	172,8	263,3
1942	769,7	74,9	90,9	21,9	247,2	704,1	157,3	221,0	98,7
1943	1.006,8	75,4	93,3	30,6	346,9	884,3	209,6	330,8	110,6
1944	1.183,6	76,0	99,5	33,4	466,7	1.043,0	263,2	388,3	91,9
1945	1.316,8	73,5	110,9	33,3	477,1	1.076,3	278,9	382,7	98,4
1946	1.350,0	80,0	115,0	—	500,0	1.130,0	300,0	400,0	118,0
1947	1.145,0	80,0	140,0	—	325,0	1.200,0	312,0	425,0	170,0

¹⁾ De National Defence Contribution bestaat uit een heffing van 5 pCt. op alle winsten vóór de verdeling.

verhoogd, waarbij, wat de directe belastingen betreft, door een sterk progressief stelsel werd getracht de lasten zoo evenredig mogelijk te verdeelen. Daarnaast werd de spaarzin van het publiek aangewakkerd door een groot-scheepsche spaarcampagne, waarvan de resultaten voldoende bekend zijn; zoo was het bedrag aan uitstaande „National Savings Certificates”, dat in 1939 ruim £ 381 miljoen bedroeg, in 1945 opgelopen tot ruim £ 1.510 miljoen, dus ongeveer verviervoudigd.

Thans iets over de cijfers uit bovenstaande tabel. Wat de uitgaven in de oorlogsjaren betreft, valt op te merken, dat deze, hoewel in het jaar 1939 de oorlogs-inspanning reeds begon, eerst van 1940 op 1941 aanzienlijk zijn gestegen. Dit blijft zoo tot 1943, waarna de stijging vertraging gaat vertoonen. De inkomsten konden hiermede aanvankelijk geen gelijken tred houden, met als gevolg een scherpe toeneming van het begrootings-tekort in het fiscale jaar 1940/1941. Door verzwaring van den belastingdruk en doordat het nationaal inkomen, in geld uitgedrukt, een stijging vertoonde, trad weer eenige verbetering in, zoodat reeds in het jaar 1942/1943 de uitgaven voor ruim 50 pCt. door de inkomsten werden gedekt. Een prestatie, die de vraag opwerpt, welke middelen de Regeering hiertoe heeft aangewend.

Het antwoord is, dat grootendeels op de „klassieke” middelen is vertrouwd. De inkomstenbelasting werd, met verlagings van de belastingvrije inkomensgrens, drastisch verhoogd; hetzelfde was het geval met andere, reeds bestaande, directe belastingen, zooals de extra heffing op inkomens boven een bepaalde grens („surtax”) en de belasting op grondbezit („estate duty”). Wat de inkomstenbelasting betreft kan worden vermeld, dat medio 1940 voor loonen en salarissen het „pay as you earn”-principe werd ingevoerd; heffing bij de bron dus, zooals te onzent bij de loonbelasting.

De indirecte belastingen werden in den loop der oorlogs-jaren eveneens aanzienlijk verhoogd. Hierbij heeft vooral de accijns op bier en tabak belangrijke bedragen in de Schatkist doen vloeien, zooals in tabel II is te zien.

Daarnaast zijn enkele nieuwe belastingbronnen aangeboord. Medio 1940 werd de „Purchase-tax” ingevoerd, een omzetbelasting op basis van den groothandelsprijs, ter hoogte van $16\frac{2}{3}$ pCt. op „general goods” en $33\frac{1}{3}$ pCt. op luxe-goederen; in April 1942 werd het tarief voor luxe-goederen verdubbeld, terwijl het een jaar later op 100 pCt. kwam te liggen. Een tweede maatregel was de invoering van de „Excess Profits Tax”, in September 1939 vastgesteld op 60 pCt. van de overwinst (d. i. de winst boven een bepaalden standaard), in April 1940 verhoogd tot 100 pCt. In het belang van de omschakeling van het bedrijfsleven, wanneer de oorlog afgelopen zou zijn, werd in April 1941 besloten 20 pCt. van de opbrengst van de „E.P.T.” te bestemmen voor vorming van een fonds „for rehabilitation purposes”. Zoowel de „Pur-

De cijfers¹⁾ spreken voor zichzelf. De inkomstenbelasting, de „E.P.T.”, de accijnzen op bier en tabak en de „Purchase-tax” hebben gedurende den oorlog de belangrijkste bronnen van inkomsten voor de Schatkist gevormd. Opvallend is, dat de opbrengst van de „Purchase-tax” van 1943 op 1944 is gedaald; dit hangt samen met de sterke beperking der civiele aankopen en de afschaffing van deze belasting op „utility”-kleding en schoeisel in dat jaar.

De begroting 1946/1947.

De nieuwe begroting draagt, zooals gezegd, alle kenmerken van de overgangperiode, waarin Engeland thans verkeert. Dit in tegenstelling tot de cijfers over 1945/1946, die, zooals tabel I in grove lijnen doet zien, nog geheel onder invloed van den oorlog stonden: de uitgaven waren voor dat jaar, in vergelijking met 1944/1945, weliswaar met ruim £ 600 miljoen gedaald, zij werden echter nog niet voor 60 pCt. door de inkomsten gedekt en het tekort was dan ook nog aanzienlijk.

De nieuwe begrotingscijfers behelzen daarentegen een drastische verlaging van dit tekort tot zelfs beneden het peil van 1939/1940. Dit is in hoofdzaak een gevolg van een sterke daling van de uitgaven voor de „Defence and Supply Departments” in het komende jaar. De begroote uitgaven dalen daardoor van ruim £ 5.500 miljoen tot ruim £ 3.800 miljoen. Deze daling van de oorlogsuitgaven spreekt nog des te sterker, wanneer in aanmerking wordt genomen, dat minister Dalton voor het komende jaar een verhooging van uitgaven voor het sociaal programma der Labour-regeering heeft aangekondigd; zoo is £ 21 miljoen meer uitgetrokken voor „education”, £ 19 miljoen meer voor woningbouw.

Wat de inkomsten betreft, verschillende belastingmaatregelen zullen in het komende jaar een wijziging ondergaan. De inkomstenbelasting wordt enigszins verlaagd, de belastingvrije inkomensgrens wordt verhoogd. De „E.P.T.”, die op 1 Januari 1946 reeds verlaagd was tot 60 pCt., zal op 31 December a.s. verdwijnen.

Minister Dalton sprak de hoop uit, dat deze maatregel een belangrijke stimulans voor den particulieren ondernemer zou vormen. Tevens vermeldde hij, dat uit het fonds, gevormd uit 20 pCt. van de opbrengst der „E.P.T.”, reeds uitkeeringen worden gedaan aan het bedrijfsleven; in totaal is een bedrag van £ 250 miljoen beschikbaar.

Voorts zal de naam van de „National Defence Contribution” gewijzigd worden in „Profits Tax”; als zoodanig zal deze belasting voorloopig blijven bestaan. Over de „Purchase-Tax” bevat de „Times” van 10 April jl. een omvangrijke lijst van goederen, die in het nieuwe fiscale jaar van deze belasting vrijgesteld zullen zijn; deze lijst

¹⁾ Voor 1939 t/m 1945 ontleend aan de „Financial Times” van 13 Augustus 1945; voor 1946 en 1947 aan de recente rede van minister Dalton.

bevat in hoofdzaak huishoudelijke artikelen en kantoorbeneedigheden. De accijnzen op bier en tabak zullen belangrijke bronnen van inkomsten blijven vormen. Ook de verkoop van oorlogsvorraden zal de inkomsten verhoogen.

Alles bij elkaar genomen, is de nieuwe begroting dus inderdaad kenmerkend voor de overgangperiode: de oorlogsuitgaven zijn sterk gedaald; de belastingen blijven hoog, hoewel de druk in enkele opzichten is verlicht ter stimuleering van den arbeidslust en het particulier initiatief; het begrotingstekort is weliswaar aanzienlijk gereduceerd, doch nog lang niet op het peil van 1938/1939 aangeland. Opgemerkt moet overigens worden, dat in Groot-Brittannië niet gestreefd zal worden naar een sluitende begroting per jaar, maar per conjunctuurcyclus.

BOEKBESPREKING.

Dr. F. J. H. M. van der Ven, „Arbeidsrechtelijke en sociaal-politieke opstellen”, uitgave van de Uitgeverij Paul Brand te Bussum.

Tijdens de bezetting was het reeds duidelijk, dat na den oorlog, dus met de terugkeer van de normale verhoudingen, het sociaal aspect der samenleving in het centrum der belangstelling zou komen te staan, en zoo is het dan ook geschied.

Veel van wat voorheen als niet mogelijk werd geacht, wordt thans zoo snel mogelijk in practijk gebracht. Dat is een gelukkig verschijnsel, want de tegenwoordige tijd eischt een vernieuwing van de sociale politiek en het sociaal recht. Niet in dien zin, dat gesproken moet worden van een faillissement der vroegere sociale orde, doch wel zoo, dat een terugkeer naar de vroegere verhoudingen als onmogelijk moet worden aangemerkt. Het is hierom, dat Dr. F. J. H. M. van der Ven, thans hoogleeraar aan de Kath. Economische Hoogeschool, een bundel van reeds eerder gepubliceerde arbeidsrechtelijke en sociaal-politieke opstellen het licht heeft doen zien. De schrijver hoopt hiermede een bijdrage te leveren om t. a. v. de kernvragen van het arbeidsrecht en de sociale politiek, het daadwerkelijk handelen te doen voorafgaan door wetenschappelijke bezinning.

Naar de meening van Dr. van der Ven bevinden wij ons op een bepaald punt van den weg, die „van sociale politiek tot sociaal recht” voert. Hij doet hiermede op het feit, dat er een ontwikkeling valt waar te nemen in de bemoeiingen, welke het openbare leven heeft met wat men vroeger „de sociale kwestie” noemde.

Van sociale politiek leidt de weg nl. naar sociale wetgeving, waarna deze zich versmalt tot de mijlpaal arbeidswetgeving is bereikt; daarna bevinden wij ons in het landschap van het arbeidsrecht en het is mogelijk, dat dit tenslotte een perspectief opent op het sociale recht. Een weg, welke zijn beginpunt heeft in de tweede helft van de vorige eeuw en waarvan het einde — sociaal recht — in, al of niet verwijderde toekomst ligt. Weliswaar leidt sociale politiek, het doelbewuste politieke handelen, ook rechtstreeks tot sociaal recht, doch het belangrijke evenement, dat door het bewuste rechtshandelen ook in het recht zelf beweging is, vormt en vervormt evenzeer het recht.

Veel aandacht wordt door Dr. van der Ven besteed aan het arbeidsrecht, dat gedurende ongeveer een kwart eeuw als zelfstandige grootere onderverkennd, had in meer bijzonderen zin onderkent de schrijver in het huidige arbeidsrecht een nieuwe rechtscheppende beweging, welke heenleidt naar sociaal recht.

In verband hiermede wil de schrijver het vak arbeidsrecht dan ook ruim opgevat zien, nl. als dat deel der rechtswetenschap, dat het recht met betrekking tot den menschelijken economischen arbeid bestudeert.

De sociale politiek wordt aangemerkt als een toegepaste wetenschap. Zij heeft de gegevens van verschillende wetenschappen met het oog op vraagstukken van practischen aard te combineeren en te trachten den voor de gegeven omstandigheden passende vorm te geven aan de ethische en doelmatigheidsnormen voor het maatschappelijk leven.

Na deze systematiek worden in eenige opstellen belangrijke terreinen van het arbeidsrecht en van de sociale politiek, waarop zich tegenwoordig in het bijzonder de aandacht concentreert, onderwerp van behandeling.

Belangwekkend is het opstel over het „Agrarisch arbeidsrecht”, want het is inderdaad zooals de schrijver opmerkt, dat veelal aan de industriele onderneming wordt gedacht, wanneer het gaat over ondernemingsverhoudingen.

En wanneer het aankomt op wetenschappelijke bezinning, voordat men tot handelen overgaat, dan mag toch wel in eerste instantie de landarbeid worden genoemd. Wel wordt meermalen de stem gehoord, dat de landarbeid nog steeds niet dezelfde belangstelling geniet als de industriele arbeid, het feit valt niet te verdoezelen, dat deze gelijkheid, noch in de wetgeving, noch in het rechtsbewustzijn verkregen is. Differentieering in het arbeidsrecht kan voor bepaalde bedrijfsklassen dan ook belangrijke gevolgen hebben.

Van geheel anderen aard zijn de opstellen over „De werkelijke arbeidsverhouding”, „De arbeidsverhouding in de onderneming”, „Het gemeenschapskarakter der onderneming”, „Sociale ondernemingspolitiek”, en „Rechtsproblemen van de corporatie”.

Hoewel de in den bundel opgenomen opstellen dateeren uit de jaren 1938—1944, is alle daarin behandelde, op één onderwerp geconcentreerde stof, van groote actualiteit. Zoo vaak wordt thans gehoord, dat alles nieuw moet worden, of wel, dat omgekeerd moet worden, wat historisch is gegroeid. Niet zoo bij Dr. van der Ven. Wel vernieuwing doch aansluiting bij hetkelingsgang van sociale politiek naar sociaal recht als één aanéén gesloten weg te zien, duidelijk naar voren komt.

Evenwel zou deze bundel van opstellen door andere opstellen moeten worden gevolgd en dan hopen wij dat speciaal aandacht zal worden geschonken aan onderwerpen liggend op het terrein der sociale politiek, meer in het bijzonder dat van den landarbeid.

v. d. MAST.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De belangrijkste gebeurtenis op de geldmarkt in de afgelopen week was de mededeeling van den agent, dat hij de afgifte van schatkistpapier zal hervatten op 1 Mei a.s. Hierbij wordt het tijdens den oorlog gevolgde systeem van eenzijdige prijsvaststellingen door den agent verboden en het vroeger gebruikelijke stelsel van inschrijvingen hervat.

De geldmarkt reageerde op deze mededeeling met verhoogde noteeringen. De disconto's voor kortlopend papier stegen met ongeveer $\frac{1}{2}$ pCt., zoodat driemaandspromessen tegen $\frac{15}{16}$ pCt. en Octoberpapier tegen $\frac{1}{8}$ pCt. werden verhandeld. De disconto werd zelfs aangehouden tegen $\frac{1}{2}$ pCt., terwijl dit in de voorafgaande week nog tegen $\frac{7}{8}$ pCt. werd gevraagd.

De belangrijkste vraag is ongetwijfeld, tegen welken prijs de agent nu schatkistpapier zal geven afgeven. Naar verluidt hebben enkele groote geldgevers reeds overleg gepleegd, waarbij inschrijvingsprijzen zouden zijn afgesproken, welke ongeveer overeenkomen met een disconto van $\frac{1}{4}$ pCt. voor driemaandspapier, $\frac{1}{2}$ pCt. voor zesmaandspromessen en 2 pCt. voor jaarpapier. Of dit in feite bereikt kan worden, valt te bezien; het zal grootendeels afhangen van het bedrag, dat de agent wenscht te

plaatsen. Om welke redenen thans schatkistpapier wordt afgegeven is niet bekend. De kaspositie van het Rijk geeft er geen aanleiding toe, terwijl vermoedelijk evenmin een aanstaande sanering van de balans van De Nederlandsche Bank, waarop nog altijd de waardeloze markenvordering voorkomt, is te verwachten, aangezien de hiervoor uiteindelijk benodigde middelen uit de bijzondere heffingen moeten komen. Vermoedelijk wordt een verkrapping van de geldmarkt nagestreefd, maar reeds eerder werd opgemerkt, dat het huidige vrij stringente systeem van controle der bankcredieten effectiever werkt en bovendien den Staat geen rente kost.

Een bijzonderheid is nog, dat voor schatkistpapier, met vrij geld gekocht, bij aflossing of verkoop het provenu weer op vrije rekening wordt vergoed. Deze regeling is uitgebreid tot het schatkistpapier dat na 26 September 1945 met vrij geld was gekocht. Beteekent dit een begin van afschaffing van het systeem, waarbij kapitaaltransacties in de geblokkeerde staat worden gehouden? Overigens was de kans toch al niet groot, dat gelden, welke in schatkistpapier worden belegd, zouden uitwijken naar de consumptiemarkt of de markt voor investeringsgoederen en daar de prijs- en rantsoeneringsmaatregelen zouden doorbreken.

Belangrijk was, dat de bankbiljettencirculatie blijkens de laatst gepubliceerde balans van De Nederlandsche Bank praktisch niet meer is gestegen. De ontwikkeling begon trouwens onrustbarend te worden.

De besprekingen over uitbreiding van den effectenhandel zijn nog altijd niet tot een goed einde gebracht. Bij de nog steeds geringe omzetten waren de obligatiekoersen over het algemeen iets hooger. De $3\frac{1}{2}$ pCt. oorlogsleeningen noteerden aan het einde der week $103\frac{1}{4}$, de 3 pCt. 1937 kwam van $102\frac{3}{8}$ op $103\frac{3}{8}$ en de $2\frac{1}{2}$ pCt. N.W.S. steeg tot $89\frac{1}{2}$. Spaarcertificaten kwamen per saldo weer op het niveau van de voorafgaande week.

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen	Wissels, prom. enz., open marktpapier, beleeningen, voorschotten ajh Rijk en diverse rekeningen	Totaal activa	Totaal opeischn. schulden
15 April '46	5.377.225	191.264	5.647.624	5.119.322
8 " '46	5.372.706	192.750	5.644.602	5.104.366
1 " '46	5.348.116	200.211	5.627.463	5.019.973
25 Mrt. '46	5.348.076	209.759	5.630.970	4.993.212
18 " '46	5.345.079	225.905	5.644.120	4.992.491
11 " '46	5.339.312	240.848	5.653.297	4.993.006
4 " '46	5.324.032	246.603	5.643.777	4.960.831
25 Febr. '46	5.363.395	207.132	5.643.669	4.960.193
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/C	Saldo Rijk (D/C)	Geblokkeerde saldi van banken	Bankassig-natiën en diverse rekeningen
15 April '46	2.478.225 ¹⁾	2.640.969	C1.525.058	426.295	196.248
8 " '46	2.477.634 ²⁾	2.626.595	C1.573.190	326.700	208.081
1 " '46	2.468.178	2.551.879	C1.699.624	180.983	275.238
25 Mrt. '46	2.389.867	2.603.233	C1.806.063	154.743	305.514
18 " '46	2.366.028	2.626.375	C1.845.572	124.677	319.360
11 " '46	2.348.172	2.644.706	C1.888.395	106.534	328.058
4 " '46	2.330.316	2.630.486	C1.902.540		350.618
25 Febr. '46	2.250.450	2.709.478	C1.806.459		351.408
6 Mei '40	1.158.613	255.174	C 22.962		10.230

¹⁾ waarvan nieuwe uitgifte f 2.186.568.

²⁾ " " " f 2.185.722.

Accountantskantoor (lid N.v.a.) nabij Amsterdam zoekt als medewerker jong, actief

ACCOUNTANT

(lid N.v.a. of V.A.G.A.) of Rijksaccountant. Moet met belastingwetgeving vertrouwd zijn. Latere opname als firmant geenszins uitgesloten. Brieven vermeldende levensloop, godsdienst, wanneer beschikbaar en verdere gewenschte inlichtingen onder no. 441, bureau van dit blad, Postbus 42, Schiedam.

Vacatures

Aan een GROOT DAGBLAD IN ZUID-HOLLAND valt de functie van

financieel redacteur

te vervullen. Zij, die over journalistieke ervaring of uit hoofde van werkzaamheid aan een documentatie-afdeling van een bankinstelling e.d. over voldoende kennis van de financiële berichtgeving beschikken, genieten voor deze functie de voorkeur. Brieven onder nummer 439 aan het bureau van dit blad, Postbus 42, Schiedam.

De N.V. Stoomvaart. Maatschappij „Nederland“ zoekt

jong accountant

(N. I. v. A. of Acad. gev.)

dan wel Jurist of Ec. Drs. met boekhoudkundige kennis. — Schriftelijke soll. aan haar Afdeling „Arbeidszaken“, Scheepvaarthus, Amsterdam.

Groote Bankinstelling te Rotterdam zoekt voor haar economische afdeling een

jong Econ. Doctorandus

met belangstelling voor financiële vraagstukken. Brieven met opgave van leeftijd en referenties aan het bureau van dit blad onder no. 438, Postbus 42, Schiedam.

DE CENTRALE ZUIVERINGSRAAD VOOR HET BEDRIJFSLEVEN vraagt voor het Centraal Secretariaat van de Zuiveringsraden in Den Haag

een bekwaam adjunct-secretaris

bij voorkeur jurist, eventueel econoom. Interessante werkkring, aantrekkelijke voorwaarden. Sollicitaties aan den C.Z.R., Surinamestraat 3, Den Haag.

Bij Overheidsinstelling te 's-Gravenhage vacceert de functie van

ORGANISATOR

Zij, die voor deze functie in aanmerking wenschen te komen, moeten beschikken over een ruime theoretische scholing en praktische ervaring, in organisatorische vraagstukken, moderne administratiemethoden, archief- en documentatie-problemen.

Sollicitanten moeten bereid zijn evtl. deel te nemen aan een psycho-technisch onderzoek.

Soll. binnen 14 dagen na het verschijnen van dezen oproep o.a. vermelding volledige gegevens omtrent opleiding, huidige werkkring, salaris-eischen, referenties en de reden van verandering van betrekking onder no. 45 Ervaco Publ. N.V., Groote Marktstraat 5, Den Haag.

◆ **Vacatures** ◆

Centraal Bureau voor de Statistiek

De DIRECTEUR VAN HET C.B.S. roept sollicitanten op voor de functie van

ACCOUNTANT

Vereischten: Acad. of N.I.v.A.-accountants-opleiding; eerige jaren praktijk. Salarisgrenzen: voor gehuwden f 4344—f 7218, voor ongehuwden f 4102—f 6400. Eigenhandig geschreven sollicitaties. te richten tot den Directeur van het C.B.S. te 's-Gravenhage.

◆ **Beschikbare krachten** ◆

Steller, veertiger, all-round koopman, bereisd, ervaren correspondent, met grondige kennis der moderne talen, veeljarige ervaring als hoofdboekhouder en chef de bureau, goed organisator, gewend leiding te geven, van breede algemeene ontwikkeling, sedert jaren procuratiehouder eener belangrijke handelsonderneming, wenscht van werkring te veranderen en zoekt

leidende positie

bij voorkeur in handelsonderneming, waar later mogelijkheid tot opname in de directie bestaat. Br. gaarne onder letter SMT aan Nijgh & van Ditmar, Rotterdam.

KOFFIE

VAN NELLE

ROTTERDAM

THEE

**rijnlansche
betonbouw maatschappij n.v.**

nieuwe plantage 29 - delft - tel. 2685

„HOLLANDIA”

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.

HOOFDKANTOOR TE
VLAARDINGEN

**N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE**

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

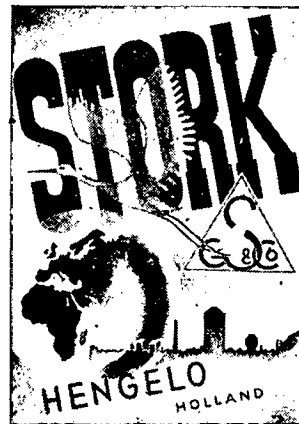
**N.V. Louis Dobbelmann
Waddinxveen**

KOFFIE

THEE

Juist nu bieden de Watson machines, behoorende tot het Hollerith-systeem, U de mogelijkheid op efficiënte en snelle wijze dié administratieve voorlichting te geven, welke voor den wederopbouw van het Nederlandsche Bedrijfsleven noodzakelijk is. Onze afdeling Organisatie is paraat om U een alleszins deskundig advies omtrent de oplossing van Uw administratieve en organisatorische problemen voor te leggen. Het is mogelijk, zij het in beperkte mate, op korten termijn weer Watson machines (Hollerith-systeem) te leveren.

„WATSON” Bedrijfsmachine Maatschappij N.V.
Frederiksplein 34. Amsterdam-C — Telefoon nrs: 33406, 33656, 31856

N.V. LEVENSVZERKERING-MIJ.

**DE
ARNHEM**

LEVENSVZERKERING

BOVENBERGSTRAAT 7

ARNHEM

Huygen & Wessel c.v.

**VERWARMING
VENTILATIE
LUCHTBEHANDELING**

Amersfoort - Amsterdam
Apeldoorn - Rotterdam - Leeuwarden